

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 9.

V Ljubljani 1. septembra 1887.

Leto VII.

Kdo vé?

Na vasi pod lipo košato

Pravljico pravi ded;
Mladina posluša ga pazno,
Mladina zórnih let.

»Poglejte zelénje po polji,
Poglejte cvetje tó,
In vendar nekđaj tu zelénja
Ni cvetja ni biló.

Ves kraj tod razgrnen pred vami,
Do kamor sega vid,
Takrat je še s peskom bil jarkim
In s kámenjem pokrit.

In prišel od daljnega vzhoda
Mogočen je gospod,
Pripeljal iz zémlje je daljne
Sobój slovenski rod.

Sezidal na skali je sivi
Gospod si grad močan,
A pesek orál mu krog grada
Slovenski je tlačan.

Orál in orál je Slovenec
In vlekel plug molčé,
Hladilo ga žarno je solnce,
Krepile ga solzé.

Iz óka solzé so mu lile,
Obraz rosile so,
Kapaje z upalega lica
Zemljó pojile so.

Nebó pa je videlo muke,
Poslalo blagoslov:
Sé solzo je vsako prelító
Zaplodil cvet se nov.

In česar ni leta in leta
Porodil trud potán,
To bedne so storile sölze
Lijoče le én dan.

Poglejte zelénje po polji,
Poglejte cvetje tó:
Solzé siromaka, tlačana
Klijó tako krasnó! —

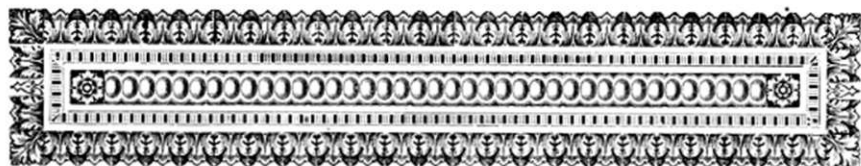
Dovršil je stavec ter glávo
Z lehtjó si je podprl
In po poslušalcih molčécih
Molčé se je ozrl.

Mladini v planjavo cvetočo
Uprte so oči; —
Napósled se vzgane mladenič
In plažo besedí:

»Spomladi vsvetó nam cvetice,
Pod jésen se ospó,
Kedaj pa te solze-cvetice
Kák sad nam donesó? —

Nasmehne se stavec mu trpko,
Pogradi si lasé,
Povesi na prsi sí glávo
In tiho dé: »Kdo vé? —

Fr. Gestrin.

Markica.

Slika z bosenskih gor. — Spisal Podlimbarski. ~

Kolikor dlje pohajate bosensko planino, tem bolj se vam priljublja. Seveda tam ni za turiste, šetalce in jednake božji čas trateče ljudi navlašč napravljenih potov, pometenih, nasutih in oglajenih, drevje ni otrebljeno, gozd ne ograbljen, ni je klopí ob poti, vabéče na oddihljaj in nasladno ljubkovanje, nikjer ni deské in na nji naslikane črne roke z iztegnenim kazalcem in nadpisom »na razgled«. Take potrate sem videl v nekaterih partijah Alp v obližji mest, v Bosni jih ni in ne pogrešate jih. Nepotrebnih naprav in poprav ni v planini. Le tam, kjer je bila najskrajnejša sila, posegla je roka človeška v delo prirodino in priredila, kakor je bilo človeškim potrebam primerno. Potov ni nihče nikoli nakopaval; ljudje so lomastili čez gore, čez šume, kjer je bilo najprirodneje in si sčasoma ugladili pot. Čudno in slikovito preprézajo pota in steze planino. Tu se spušča rjava proga med mogočnim drevjem v globoko strugo; na dnu struge ostro zavije okoli prastare, v gorenjih delih vse grčave, v spodnjih delih vse razjédene lipe. Še na deblu lipe in na njenih debelih koreninah vidite sledove človeške noge: todi se spuščajo ljudje na komaj vidno stezico, ki drži med hosto v globoko, temno kotlino, ki leži pod pótjo. Rezek, večer hlad, presunljivo vonéča trhlina in prvobitna tihota kraljujejo v globini. V klancih po stópnica^h stopate navkreber ali navzdol. Te stópnice je v zemljo izkopala konjska noga: konj v klanci vselej tjakaj stopi, kamor je stopil njegov tovariš pred njim tovoreči. Tam v daljavi se pot po kačje vije čez vrh podolgovatega golega holma; tu zavije okoli otlinastih skalín, tam mimo vdr^{ti}n in lázov, s katerih se je skorja zemlje speljala v globoka brezna; drugje vas vodi po strmih ovinkih okoli vrška gore, od koder uživáte diven razgled. Zdjaci pa se sredi goščave prevráti v neznatno stezo; druge boljše steze, ki peljejo s poti v stráni, leže že za vami, zgrešili ste jih. Po stezi se potikate dalje po hosti, od vseh stranij vas boža mehko pérjiče grmovja, in dalje, vedno dalje greste v nepoznane kraje. Primerjal bi, ker so primere v navadi, tako popotovanje našemu popotovanju skozi živ-

ljenje: zdaj gre navzdol s teboj, strt padaš v globočine bolesti in obupa, potem pa se zopet dvigaš in zmagonosen se popneš v višavo in vedno s tajnim strahom čutiš, da se bližaš nepoznanemu svetu, da že stoji pred teboj skrivnosten kraj, kamor ni pogledalo še nobeno oko. . . Iz senčnatih, hladnih gozdov pridete na svetle goličave, pokrite z résjem, za tem vas objamejo dolge plasti léščevja, brinja in práproti, v dolinico pridete, otresete se lézne tesnobe, resnost beži z vašega lica in po ravnem radostno korakate mimo velikega češpljevega vrta po óni, iz mladih let vam tako priljubljeni mehki kolovózni poti z dolgo rižo zelene trave med kolesnicama.

Drugikrat, na primer, zapustite pot in krenete v šumo. Po navpičnem platišči gore se spustite med hrastovim grmovjem navzdol. Po odcvelem résju previdno stopate plašèè martince in jednako golazen hoste. Stéze išèete, pa stéze ni. Drièé pridete v strugo; v goščávi nekje curí voda; s trudom prebredete gosto, razšopirjeno práprot, med robidovjem. bičjem in ločjem rijete dalje, v nekako močvirje zabredete. Potoèek, ki žuborí v plitvi strugi med bujno, mokrozeleno travo, preskóčite in zopet lezete skoraj po vseh štirih navkreber v goličavo, polno suhih štremljev in mravljišč. Napósled, ko ste prekomarili po solnèni in po senèni stráni tri, štiri hribe, pridete na stezico, skrito med dehteèim brinjem in malinovjem. Premišljujete, ali bi udarili na levo ali na desno, v globoko vrezano, stisneno dolino pod vami, ob-rasteno z debelo hraščíno, ali naprej v gore. Zategnena bosenska pesem se glasi izmed hraščíne. Poslušate, naslednje besede ujamete:

»Silni bezi, Švaba vama sudi,
Kam ste, bezi, našu Bosnu dali,
Slavnu Bosnu, majku od junaka!«

Gledate in — nepriljudna in temna se vam zdi dolina, gore pa se zlaté v žarkih rmenega solnca. Na góre! Na góre!

Neko nedeljo sem obiskal starega Turčina Mústafo Omeragiča. Leto poprej sem se seznanil ž njim sredi gozda brez kakih ceremonij. Hodil je nekaj mesecev po dvakrat na teden v mesto v konak: pravdal se je namreè s sorodnikom in sosedom Karamujièem za neko zapušèino. Mústafa se je molèè ustavil pred máno, v pozdrav povil z desnico od prsij proti èelu, izvlekel izza pasa v rdeèo ruto zavit popir, skrbljivo pa izvil in podal mi pôlo rekóè: »Preèitaj mi, dobar èovjèèe!« Taki prošnji sem rad ustregel. Razgrnil sem popir, èital in razbral, da sodišeèe zove Mústafa Omeragièa, kmeta iz Dubrave, na ta in ta dan v konak v stvaréh te in take zapušèine. Razložil sem stvar starcu, v skrbéh ugibajoèemu, ali ga pozovnica zove ravno na

ta dan ali na kateri drug. Pozneje sem še mnogokrat srečal Mústafa: ali je nesel na kolke v konak, ali je šel na zopetno zaslišanje, po odlok, s prizivom ali pritožbo, ali po protiodlok: vedno je bil na poti zaradi pravde svoje. Če sem v mestu slučajno šel mimo konaka, Mústafa je gotovo čepel na goli zemlji pred konakom mračen, zamišljen in zguzen, pušil, čakal in čakal. Vselej sva se pozdravila in pogovorila, kako kaj pravda teče. Napósled je po velikih težavah iztekla stvar. Prizivaje se na stari carski otomanski in na novi avstrijski zakon je sodišče pripoznalo jeden delež zapuščine mojemu znâncu, drugi delež nasprotniku njegovemu, Karamujiču, tretji delež pa je vzela carevina. S takim odlokom so bili vsi dotičniki zadovoljni. Pri tej priliki povem, da je Omeragičev delež skoraj do gólega ostrigel in oskubel advokat Atila Lajnkavf, človek, ki je pri obilnih, mastnih pôsljih v Bosni na neizmerno korist vseh nemadjarskih národov pozabil pomadjariti svoj priimek.

Staremu Omeragiču sem se prikupil, ker sem kazal zanimanje za njegovo stvar: večkrat me je vabil, naj pridem k njemu pogledat in popit čašico kave. Nisem mogel drugače, poiskal sem ga. Njegova hiša je naslonena na odrastek Čaklavice planine, kateri se nôsu podobno izteza v Posprečje in prav do Spreče. Vrzél, katero je zaradi grmovja in visoke trave težko opaziti, pelje s poti do dosti razprostrane, ometane in pobeljene hiše.

Mústafa se odlikuje z mirnostjo in modro spokojnostjo. Če govori, drži roki pred seboj, kakor bi grabil v perišče, gleda na dlani in tako premišljeno in pametno govori, kakor bi zajemal iz samega vira modrosti. Nikomur ne reka »brat« ali »gospodar«, vsak mu je »dobar čovjêče«. Sloboden kmet je in rad pové, da plačuje sám desetino carju. Dosti je izkusil in prebil v življenji, pa trpljenje ne zadene tako bridko, ne pohábi človeka, ki se ni še oddaljil od prirode, ki trdno véruje, da mu je usojeno od pravekov vse, kar pošlje Alah nánj. Bolečine takega človeka se hitro zdravijo in izkusili in videli smo v Bosni, da ima življenje malo veljave za ljudi, ki stojé tako blizu prirode. Mústafa je imel pet sinov in tri hčere, izgubil pa je vse sine. On sam nikoli ne govori o svojih otrocih, dobivajo pa se tudi v Bosni ljudje, ki umejo z veliko opreznostjo raznašati tuje stvari. Od takih ljudij sem slišal, da sta padla dva Mústafova sinova v vojski zoper Srbe, da sta druga dva pozneje ali poginila v bojih zoper Avstrijane, ali pa z Arnavti potegnila na Albansko in da je jeden umrl navadne smrti. Hčere so omožene po vaséh kraj Posprečja. Pri njem živí je-

dina sinaha in osemletni vnuček, brdki Ibrca. Pa zadosti o Omeragiči; pokažem vam sedaj junaka, zaradi katerega sem pisal to povest.

Na povratni poti sem prišel skozi ozko sotesko na močvirno kotanjo. V kotu te kotanje izvira studenec, ki se precěj spušča v visoko sočno travo. Ob poti se ta voda zbere in razširi v mlako, v kateri slobodno rájajo žabe in tem sorodna plemena luž in blata. Široke in visoke vrbe stojé ob poti, od tû se vidi čez trátino notri tja do studenca. Ob róbu hriba in kotanje drží gladka steza k izvirniku; čez njo stezajo trnulje svoje pritlikave, skrivljene, skromno-zelene veje, okrašene z belim deviškim cvétom. Po bregóvih nad tratino štrlé izmed léščevja in trnja ogromna, odrta débła drevés, katera je podrla trhla starost in oklestil Bošnjak. Na vrhu hriba se šopirijo temni hrasti, vidni daleč okoli. Ta kraj se imenuje »pri triintideseterih hrastih«.

Zavzel sem se, ko sem stopil v kotanjo; pesem moja je zamrla v grlu. Volnene máčice vrbovega cvéta so se vrtele in podile po zraku, kakor snežni kosmi v tih zimski dan, prijemale se lica mojega in obleke in lahke, kakor dih južne sape, zopet odletavale v tiho razgreto ozračje. Skozi beli kolobar máčic sem pogledal mimo sivkastih vrb na óna črna, belo-lisasta débła, sloneča ob bregóvih in pol prikrita z grmovjem. Zdélo se mi je, kakor da mi ti orjaški ostanki starega gozda skrivnostno migajo in velé: pojdi stráni od tod, ne moti nas ti, stvar iz drugih svétov, tu biva car hoste, šume in lésov in mi ga stražimo. Žeja me je primorala, da sem krenil po stezi k studencu. Napil sem se hladne vode in sédel v srebotjo in bezgovo senco na hrastov hlod, ob kateri se je poskusila že marsikatera slabotna sekira. Nad menoj so letele vrane, veselo krakáje, v hraščíno; v mlaki je rezko vzdihnila žaba. — Med grmovjem v hribu je nekaj zašumelo. Na ónem kraji, od koder je šum prihajal, so se vršički lahno pripogibali in tresli; nekaj je počasi lezlo po hribu doli. Čakal sem in ugíbal, kdo pride na plan, ali živalsko bitje, skrivajoče se v gošči in opletajoče po nadležnih obádih, ali kaka človeška duša. Izmed nizkega grmičja se zasveti rdeč fesič. »A,« mislil sem, »bosensko pastirče bo, s katerim se lahko pogovoriš kaj.« Bosenski otroci so sila zgovorni, smeli, odkritosrčni, pa tudi ljubeznivi. Kmalu je prilezel skoraj po vseh štirih zál deček iz goščave, s kratko, debelo palico v rokah. Popravljaje si fesič in pazljivo gledaje v grmovje, koracal je počasno po stezi proti meni. Da bi vzbudil pozornost njégovo, odluščil sem trsko od preperélega in razsušenega hloda. Deček me je opazil, osupnil, češ, kaj neki išče Švaba po teh krajih.

»Káko si, mali?« vprašam.

Pristalno me je pogledal, postal, začudil se sam pri sebi, ker nihče do sedaj še ni vprašal takega smrkolína za zdravje, pa précej se je osrčil, zasukal palico med dvema prstoma, kakor jo znate sukati vi, gospóda slavna, in za nekaj korakov se mi je približal.

»Zdravo sem, hvala Bógu! Pa káko si ti?« je odzdravil odločno.

»Dobro sem, hvala Bógu!«

Tako pozdravljanje je popolnoma odstranilo dečkovo nezaupljivost. Sédel je pred hlodom tik mene v travo. »Kaj pa-ti todi?« sem začel.

»Koze pasem gorika; krava je pa domá, otelila se bo.«

»Ahà! — Kako se zoveš?«

»Markica.«

»Ali si Srbin?«

»Srbin.« — Prikupila se mi je živost in smelost pastirjeva.

»Čegave koze paseš?«

»Mústafove.«

»Kojega Mústafe?«

»Omeragiča.«

»Kaj ti pri njem služiš?«

»Pri njem.« — Pogledal je v goščavo.

»Gorika na hrastu je véverica s takim prisuknenim repom . . .« Pokazal je v hrib in se zamislil; s palico je dregnil v travo.

»Oj, da bi prišla doli, pa bi jo ujel!«

»Véverico je težko ujeti, Markica!«

»Oni dan sem pa ujel jedno.«

»Ali živo?«

»Živo!«

Zmajeval sem z glavo, delaje se nevérnega Tomaža.

»Bóga mi! Tam-le je iz hoste pribežala, pa beži, tako beži tu sem preko mlake; jaz pa za njó! Ondi se je pa zamotala v travi in jaz — hlop!«

Posmijal sem se; Markica me je površno pogledal.

»Ali ti pa hlop — i kako pa?«

Markica je snel fesič, potuhnil se, kakor mačka pred mišjo, in napravil po stráni uren mačji skok, kazaje, kako je podvéznil véverico.

»Kam si dal žival?« vprašal sem.

»Prodal v mestu, v tisti véliki hiši.«

»Komu?«

»Gospodar jo je kupil, takšen kakor ti, pa me je prevaril.«

»Prevaril? Kako že?«

»Pokažem mu véverico in vprašam, če kupi. Ogleduje jo, ogleduje, boža, gladi in tiplje po tistem kocastem repu. Pa jo vzame z vrha za vrat in spusti v svoj kovčeg. Pa mi bacne za njo marijaš.*)

»Ali si dal?«

»Vzel jo je, pa hajdi!«

»Glej, vraga vrazjega! Malo ti je dal zánjo.

»Malo, malo; ljuto me je prevaril.«

Lice pastirjevo se je pomračilo. Plunil je skozi zóbe in pomajal z ramo, kakor bi hotel rêci: viš ga, takšen je Švaba, kaj se čè.

»Nisi je prodal prida človeku, to je pa že res.«

»Prevaril me je, prevaril,« vzdihnil je komaj slišno, sanjavo gledaje pred sé v tla.

»Tako lepa žival se drago plačuje«, dejal sem čez nekoliko hipov zvesto gledáje mladega trpina. »Glej, Markica; ko bi bil meni prinesel véverico, dal bi bil zánjo petkrat toliko.« Trudil sem se, poslednje besede povedati z visoka, resno, važno in veličavo.

Popraskal se je za ušesom, snél fesič, popravil ga, skoraj na tilnik si ga posadil, pomèl se na sedálu in s palico je togotno udaril po travi. Da bi imel Markica pred seboj gospodarja, ki ga je tako grdo prezvičal in da bi se ga upal, pokazal bi mu, po čem so véverice.

»O . . . še bom ujel katero, pa je ne ponesem ónemu.«

»Meni jo prinesi, Markica!«

Vstal sem, segel v žep in izvadil srebrno desetico.

»Ná, Markica, že naprej za véverico!« Molil sem mu denar, nezaupljivo me je gledal in meril od nog do glave.

»Vzemi, vzemi, ti si zaslužiš te novce!«

»A . . . čemu bi meni novci tvoji?«

»Kar si bodi lahko kupiš zánje, kadar pojdeš v mesto.«

»Meni kupuje moj oče.«

»Kje pa prebiva tvoj oče!«

»Tam . . . v Mústafovi koči.«

Pomisllil sem: Bog vé, kaj mu kupuje njegov oče.

»Vzemi, Markica . . . glej no, za véverico!«

Premagal sem pastirjevo trpkost. Ravnodušno je iztegnil roko po desetici in ne da bi jo pogledal, vtaknil jo je v torbico.

»Ti si vrl dečko, ki znaš loviti véverice!«

*) Dva avstrijska novčiča.

Poščegetalo ga je samoljubje, zopet je pogledal v hrib na hraste. Lahkoživnost otročja je vzela svoje: zamišljeno in razburjeno lice se mu je razvedrilo. Vstal je.

»Tisto z belo liso pod vratom ujamem in tebi jo prinesem, gospodar!« —

Zapustil sem dečka in ob róbu hoste sem korakal na pot. S poti sem se ozrl: Markice ni bilo več pri studenci. Po zibajočem se in šumečem grmovji sem sprevidel, da se rije skozi goščavo proti »trintrideseterim hrastom.«

Pozneje sem večkrat prihajal v ta kraj. Omeragič, ki je znova pogosto hodil v konak, pokazal mi je stezo, ki na bližnico v poludrugi uri pripelje iz mesta »k triintrideseterim hrastom.« Znanec moj se je že zopet pravdal s sosedom Karamujičem zarad neke zapuščine. Stvar je bila kratka. Karamujič je bil pehnil svojega sto let starega očeta iz kočje na plan, čèš, pogíni ali žívi, samó meni ne delaj več napóttja. Omeragič se je usmínil starca, vzél ga pod streho svojo, položil na blazine in hranil ga, seveda ne Bog ve kako, vendar pa mu je podaljšal življenja luč. Čez leto in dan umrje stari Karamujič. Na smrtni postelji reče pred pričami dobrotniku svojemu: »Mústafa, dobar čovjêče, zvezda moja jasna, baščá (vrt) za kočjo je še moja, baščá! To baščó bodo prodali in ti vzemi pet dukatov za hrano in streho!« Truplo starčevó so zanesli še tople gori v réber Čaklavice planine, duša njegova pa se je preselila tja, »kjer múh ni,« kakor bi rekel Andrejčekov Jože, če so namreč tudi Mohamedova nebesa brez múh, o čemer, žal, do sedaj še ničesar nisem mogel pozvedeti iz svetih knjig mohamedanskih. Précej drugi dan po tem dogodku se je Omeragič napotil v mesto povprašat v konak, kako priti do obétanih novcev. In vnelo se je pisarjenje in pravdanje.

Kadar me je peljala pot čez óno kotánjo, vselej sem počíval pri studenci, gledal v goščavo in čakal, ne pride li od katere strani Markica. Slišal sem časih drobno zvonkljánje pasočé se živali, bližajoči in izgubljaóji se šum v hosti, ali o Markici nì sluha, nì duha. Míslil sem že, da je že davno zapravil desetíco mojo in pozabil véverice, katero mi je obetal tako za trdno. Za malo se mi je zdelo, da mi niti ne pové, kako je obrnil podarjeni denar in kako mu je téknilo óno, kar je kupil zánj. Za táko neolikano vedénje sem se s tem maščeval nad njim, da sem ga nejevoljen, kolikor mogoče zbrisal iz spomina in ga v duhu bacnil v kòš, v kateri spravljám jednake véterne značaje moškega spóla.

Pa glejte, kaj se belí in rdí tam na hrastovem hlodu? Kaj li je to? . . . Kdo sedí v senci v beli podpasani srajčici in bingljá in zvoní z bosima, obraženima nožicama opiráje se ob palico ob hlod? Ali je morda sin kakega junaka in Vile pogorske, ali je mar betlehemskih pastircev kdo? — Kaj še, to je Markica, pastir Omeragičev.

Bližal sem se dečku. Skočil je s hloda po vsem lici rdeč in lahno nasmihač se. Stopil je pred mé, segel v torbico in povèl z roko proti meni. Srebrna desetica se mu je lesketala med prsti.

»Gospodar, evo tebi tvoje novce!«

»Kaj? Čemu?« čudil sem se mlademu poštenjaku.

»Tvoji so novci, dam ti jih nazaj!«

»Zakaj že, Markica? Podaril sem jih tebi?«

»Dal si jih za véverico, a véverice sedaj ujeti ne morem; ni lahko žival ujeti, ne pride doli s hrasta. Da imam puško, ustrelil bi jo.«

»A, kar tako sem ti dal, podaril. Čemú bo meni veverica!«

Začujeno me je gledal.

»Ti si tak srčan dečko, dober junak, in zato sem ti dal. Kako vendar, da si nisi kupil za te novce samúna?«

Nekaj je pomislil.

»Gubi se duša, če se kupuje za tuje novce,« dejal je s ponižanim glasom in tako malodušno, kakor da se podirajo v njem prejšnji nazori.

»E, kaj . . . le spravi, Markica!«

Novi vtiski so se rodili v dečkovi glavi. Malo je odprl ustna, pogledal náme, potem na denar in napósled so se njegove umne, modre očí uprle nekam tja v daljavo čez vrbe. Beseda »samún« je neznansko vplivala nánj. Samún je plošnat, opresen hlebček kruha, nizek kakor rena, idejal mladih in starih Bošnjakov. Jedó ga najrajši kar vročega, kakor pojé naš kmet svoj hlebec précej, ko mu ga princesejo mati iz pečí. Trdil ne bom, pravijo pa, da je takšen samún, mešan s soljó in čebulo, znamenita jed, taka jed, po kateri se Bošnjak oblizne čez vse lice, notri do ušes.

Laskavo sem potrèpal pastirca po rami.

»Ej, bratec, nečeš s tem pogubiti duše svoje, če si za moje novce kupiš samúna belega!«

Spustil je desetico v torbico in naglo počenil v travo. Na njegovem lici se je zasvetila zadovoljnost, potolažila se mu je duša. Prijetno se mi je zdelo pogovarjati se ž njim. Vprašal sem torej:

»Markica, kaj ti daje Mústafa, ker mu paseš kozé?«

»Daje mi kruha in sira.«

»Kaj še?«

»Daje mi mleka.«

»Pa kaj še?«

»Pa mi daje . . . graha . . . leče.«

»Pa kaj še?«

»A . . . meni je dosti, če tebi ni!«

Na glas sem se zasmijal, ne Markici, temveč vsem ónim, nikdar sitim ljudem, katerih mrgolí denašnji svet. Ta smeh pa je zadel tudi v mojo dušo in spomnil sem se, da nisem čist pred pastirjem; jel sem si oponašati Mefistova svoja dela: čemu si mamil dečka z denarjem, tipal ga po samoljubji, kako da nisi mogel prikriti mislij, ki se sučejo okoli užitka in dobička? In zarojile so mi po glavi motne in kalne recenzije o pokvarjenosti svetá in o potrebnosti, da gremo vsi nazaj v »naróčaj prirođin«. Že sem se bal, da se mi porodé kake težke, bolešne misli, pa niso se rodile: noben sentimentalen izrek ali verz modernih učenikov človeštva in pesnikov me ni mogel potopiti v morje tožnosti, ker se nobenega nisem naučil na pamet. Stvar se je tako zasukala, da sem bil soglasen vrniti se nazaj v naróčaj prirođin, toda samó s tem pogojem, da se meni odkáže v tem naróčaju kak lep, ugoden prostor na mehkiem mahu, v senci pod večno zeleno lipo, okoli mene pa da so nakopičene vse pozemske in nebeške blagodati in da mi noč in dan strežejo in me kratkočasijo mlade pogorske Vile v lahkih oblekah.

Markica je v tem s palico igral pred seboj po travi. Zdajci pa je dvignil glavo in obrnil jasen pogled name. Bog vé! Morda je nedolžnost spoznala grešno moje poželenje po mladih Vilah in se zavzela.

»Je li, gospodar, ti si asker (vojnik)?«

»Dà, asker.«

»Poznam askere, videl sem jih v mestu. Jeden naprej nese sabljo, drugi pa za njim puške, sáme puške, mnogo, mnogo . . . In jeden gre ob stráni in bóbná.«

»Dà!«

»Je li, ti si prišel k nam od debelega mórja sem?«

»Dà, blizu tam sem domá.«

»Kaj . . .«

Umolknila sva.

Zdajci se je zaslišalo s poti ótlo zvonkljánje. Izza grmóvja se je pomolila suha konjska glava z zvoncem, za glavo se je prizibal na konjskem hrbtu poln kozji meh; pet kónj težko obtovorjenih se je

po vrsti pokazalo na poti med vrbami. Za konji je stopal nenavadno visok mož v rdečem turbanu. Karavana je vzbudila pozornost pastirjevo, oko mu je zažarilo, ko je ugledal moža na poti in hipno, kakor léсна zver, skočil je na nogi.

»A, Ilija!« vskliknil je z občutljivo predirajočim glasom.

»Kdo je óni Ilija?«

»Ilija je . . . oče moj.«

Čez nekaj hipov je prikorakal Ilija po stezi k studencu. Markica mu je šel naproti in se ustavil ob stezi, svetlo, pristalno gledaje na očeta. Ni jedne besede si nista povedala oče in sin: taki ljudje ne umejo prelivati srčnih čustev v mehkužne besede. Ilija je temno, presunljivo pogledal na sina, pozdravil me, sklonil se k studencu, z dlanjo zajemal vodó in srebal jo. Gledal sem na možá. Njegova junakost in krepkost mi je vzbudila misel, da pevec Ilijade je morda živel med takimi korenitimi ljudmi. Čudil sem se tej zastavni postavi tem bolj, ker sem na nji videl sivo brado in sive lase. Od kod to znamenje starosti in trhlosti na takem neupognenem orjaku? — Okrepčavši se z vodó, odpravil se je Ilija zopet na pot; Markica je šel molčé za njim. Krenil sem skozi hosto mimo »trintrideseterih hrastov« domóv.

Med ljudmi, ki se s karavanami ustavljajo v Vidakovičevem hanu,* opazil sem nekaterekrati Ilijo. Zvedel sem, da je njegovo družinsko ime Ostojíc in da se je rodil óno leto, ko je prišel Omer paša prvokrat v Bosno. Od kod siva brada in sivi lasje na takem močnem in še mladem možu? Zanima me tudi posel njegov: Ostojíc je kiridžija, to je vodník in gonjáč mezgov in tóvornih kónj, služéč pri veletrgovci, za katerega naloži blago danes na bregu Save in nekaj tednov pozneje kje tam v južni Bosni, ali v Stari Srbiji. Tak kiridžija pozna vse pota in steze dežele, vse preláze planin, ob vsakem vreméni je pod milim nebom, on vé vselej mnogo novega in čudovitega; v prejšnjih viharnih dnéh za uporov in vojská je marsikak kiridžija védel za stvarí, o katerih se oblasti še sanjalo ni. Kiridžija je národni poštar: če ima Bošnjak kaj posebnega povedati oddaljenemu sorodniku ali prijatelju, ne »vzame peresa v desno roko«, kakor naš mladi zárod in ne napiše lista, temveč pošlje ustno poročilo po kiridžiji. Zato ima kiridžija vedno polno glavo mislij, vedno molčí, »kakor bi bil vode nabral v usta« in le óno govóri, kar so mu naročili ljudje. Ljubi se mu tako kočujoče življenje: vedno na poti, vsak dan v dru-

*) Glej sliko »Handžija Mata«, v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1887., na 76. strani. Ured.

gačnih krajih, med drugačnimi ljudmi in vsak dan rojéva nove misli, čute in nazore, nove radosti in nove prevare.

Dolgo sem navračal pri nam že znanem handžiji Matu govorico na Ostojiča, marsikaka desetica preselivši se na veke od mene, vtonila je v globoki Matovi nogovíci, predno mi je bila jasna in odkrita nastopna dogodba. Mato mi jo je povedal v odlomkih in te mi je podaval skrivaj le takrat, kadar sva bila samá pred hanom.

Neko poletno noč 1882. leta je udarilo kakih dvajset hajdukov iz planine na bosensko vas ob srbski meji. Govorilo sê je, da so se ti siloviti volcé hoteli osvetiti, ker je vaški muktar (turški župan) oblastvu ovadil hajduško ležišče in ker so nekateri smeli vaščanje odločno odrekli vsako prikrivanje in pomoč sitnim razbojnikom. Kakor hudoúrník so se vlili srditi hajduki na spečo vas, podžigáje, razbijáje, streljáje in sekáje s handžarji. Preplašeni národ je skočil na nóge in se postavil v bran. Vname se ljut boj puške in handžarja z motiko in sekíro. Moški in ženske se boré, otroci jokajo, psi tulijo in se zagánjajo na vrage, živina rjôve, kruli, mekéče in béga med ognjem. Noč je prekrasna, luna sije, na vseh stranéh stojé poslopja v visokem plamenu, vidi se, kakor po dnevi. Drina dere ozarjena in osvetljena mimo tolikega gorjá. Trije vaščanje obležé mrtví, na obéh stranéh je več ranjenih. Zadosti je osvete, bój se poleže, hajduki okrvavljeni z bratovsko krvjo odrinejo v planine, národ javka na razvalinah. Drugi dan prihrumí v vas žandarmerija z vojaštvom, priskakljá mnogobrojna komisija. Vojaštvo obstopi vas in gasí, komisija gleda na podrtinje, piše, riše, izprašuje, sklepa roke, zvija cigaréte in iztika po živih in neživih pričah. In zdajci stopi pred komisijo bula iz vasi. Bula izpové, da je med hajduki dobro videla in spoznala Srba, živečega za vasjó na agovi zemlji — Ilijo Ostojiča in da Ostojič sam je razklal njenemu móžu glavo. Poslali so po Ilijo Ostojiča . . . ni ga domá; poklicali so ženo njegovo in ta pové, da je Ilija pred tednom zapustil dom in odšel v kiridžije. Poslali so za Ostojičem pisma, adresovana na žandarmerijske postaje. Nekaj tednov potem pride Ostojič domóv. Še predno prestopi domači prag, zgrabi ga oblastvo in postavi pred vojaško sodišče. Vojaško sodišče ima v takem slučaju moč na mestu poslati zločinca na óni svet, samó dveh prič treba. Pa druga priča se ni hotela oglasiti. Tiralí so tedaj jetnika pred redno civilno sodišče, upajoči, da bo pôtem rédne preiskave mogoče, kàj koristnega zvedeti o hajduški druhalí. Dan za dnevom, vse leto so izpraševali in pestíli Ostojiča. Ta se izgovarja, trdi, da je čist, kakor pšenično zrno, da ni toliko krivde na njem, kolikor je črnega za nóhtom, da se je bula

prevarila, toda če ga vprašajo, kje je bil óno usodepolno noč, laže, in sproti mu dokazujejo, kakó laže. Bula ostane vedno pri svoji prvi izjavi. V tem pa se jetniku vidno belijo lasje in bela brada mu zarase lice. Njegova žena, gladna, zmučena in potrta čepí z deco doma, ali da povem z besedami starine Klačiča:

»Osta jadona ljuba Ostojiča
Kukajući, kano kukavica,
A privrćuć, kano lastavica.«

Časih se sodnikom, gospodom Poljakom, zdi, da ima Ostojič že odločilno besedo na jeziku, resnično besedo, ki prizna razbojništvo in ovadi imena hajdukov, pa »vztočni, azijatski« prekanjenec se premisli in ničesar neče priznati. Napósled so Ostojiča obsodili na smrt. Neko popóludne so mu objavili, da se drugo jutro zvrši obsodba. Tudi pri tej objavi je jetnik trdovratno trdil, da je nedolžen. Šele zvečer je priznal hudodelstvo svoje. Prosil je, da pokličejo jetničarja in temu je razodel, da je óno noč, ko so napadli hajduki vas ob Drini, tovoril se sedmero tovarišev dvanajst tovorov duhana čez turško mejo v Bosno in sicer po planinskih potih, ki so oddaljeni sto kilometrov od óne vasi. Povedal je, da zato ni prej priznal tega pregreška, ker se je bal, da mu oblastvo prodá vse, kar je njegovega na agovi zemlji in spravi njega, ženo in otroke v propast in na beraško palico. Zoper tihotapstvo ima Bosna jako stroge kazni. Začela se je nova preiskava. Vse se je začudilo, kako more takšna nevérna bula v take zadrege spraviti človeka kristijanskega. Ostojič je imenoval vse, ki so se udeležili tihotapstva. Oblastvo je ujelo in zaprlo njegove tovariše in se odškodovalo, kakor je moglo. Pri Ostojičevih ni dobilo ničesar, koča na agovi zemlji je stala že prazna. Modri aga je za časa, ko je šlo njegovemu kmetu za glavo, za ostalo tretjino ugrabil njegovi ženi, kar mu je prišlo pod roke: najprej dva volíča, potem kravo, napósled koze. Nesrečna žena je umrla od žalosti in gládú ravno tisti dan, ko so njenega moža obsodili na smrt. Otroke je neka usmiljena tetka vzela k sebi. — Po dveletnem zapóru je prišel Ostojič zopet v Podrinje. Vzel je svoje otroke in se preselil v Posprečje, kjer ga je Omeragič za petdeset grošev na leto, groš po osem avstrijskih krajcarjev, sprejel v svojo kočo.

Stare rane se zacelijo, družba potegne človeka za sábo, vse se nevedé pozabi in odpustí. Ostojič zopet moško stopa čez planine, njegovo sokolje okó bistro in samouverjeno gleda na božji svet. Samó siva brada in sivi lasje pričajo, v kakih zadregah je ta mož stal pred

sodniki. Za take silne značaje je vedno pogrtno pri veliki mizi stvarnikovi. Izvolil si je posej, kateri vidno ugaja njegovi razmišljujoči duši.

Handžija Mato je pa teh mislij, da Ostojič ni še zadobil vsestranskega odpuščanja. »Ta ne bo umrl navadne smrti,« dejal mi je nekoč pomenljivo pogledujé za odhajajočim velikanom.

»Kako da ne?«

»Oj, kakšen je naš národ! Še ubili ga bodo, ker jih je ovadil Švabom.«

Strmé sem gledal za kiridžijo, kakor bi se poslavljaj ž njim, dokler mi ni izginil v góri med zelenjem. —

Neki petek lanskega decembra sem stal v mestu pred veliko džamijo in gledal kako ravnodušno sezuvajo Turčini pri vodnjáku opanke in sandale in kako véno si umivajo noge, predno odhajajo v svoje svetišče klanjat se vélikemu Alahu. Kar začujem na stráni otročji glas: »Evo me, gospodar!« Ozrem se — Markica stojí poleg mene, vrč vode drží na rami, glavo iztéza izpod vrča in smehlja se, kakor bi me hotel opomniti, naj se mu čudim. »Služim sedaj v mestu . . . hen-tam pri gospoji,« dejal je, iztegnil glavo proti Hašimagovih ulicah in zaklopotál tjakaj v lesenih svojih cókljicah.

Čudne so poti usode ali previdnosti božje. V mestu žíví mogočen, vpliven, ljudomil gospod, ki na vse kriplje dela za večjo kulturo Bosne. Tako nervozno delovanje ga časih privéde v položaje, ki se vsem zdé smešni, marsikako stvar tira do krajne meje, tako daleč, da se stori iz nje spaka; pa take neudače ga nič ne oplašé, drugam obrne modro svoje okó in časih res pogodi pravo. Ta gospod je domač prijatelj pri gospoji v Hašimagovih ulicah. Tam je spoznal Markico, pogledal v njegovo bistrourno glavo in zvedel za njegovo siromaško minúlost. Sporazúmel se je z Ostojičem, pisal v Sarajevo in že je gotovo, da pojde Markica še tó jesen v stólno mesto v vojaško vzgojevališče za bosenske dečke.

Pravijo in pišejo, da je vse mogoče na svetu. Mnogo hrabrih in slavnih vojakov so že rodila jugoslovanska plemena. Kdo vé? Že mogoče, da bo usoda mladega Ostojiča zanimiva, življenje njegovo spomina vredno in da bo naših zanamcev kdo nadaljeval povest o Markici.

Grad Predjamski.

Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal Fr. Podkrajšek.

Pomlad je zopet objela deviško zemljo, znova je naravi jelo vréti cvetje iz osrčja, in tačas se tudi tebi, ki si vso dolgo zimo prežil v dolgočasnem mestnem ozidji, vzbujajo želja, da pohitiš pod milo nebó. In rekel si s pesnikom: »Le v roko zopet, grčav les!« — in šel si na deželo, v goré ter vsaj poedin dan prebil v lepi prirodi. — Ali ko je prišlo prijazno Duhovo, tedaj si stopil i ti v železniški voz in sajasti hlapec ti je prišel v malo urah do slovitega Postójskega trga. Tu si si ogledal jamo, kateri ni jednake po vsem svetu.

A tudi obližje postójsko nudi ti dókaj zanimivih, krasnih prizorov, dókaj ti podaja prijetnih izletov. Glej, tam nad trgom sivi Sovič! Oj, to zidovje, to prastaro zidovje, in na njem podrtino z mahom porastene skale, razpali stolpi tam na skrilji med golim kršjem! In v ozadji tam melanholično borovje! In mir vlada tu in prečudna harmonija tiha te prešinja kraj ter zataplja srce v čase minule, starodavne!

In prijatelj si izletom, prijatelj prirodi! Lehko si pohodil prijazni trg, zeleno Planino, ogledal si tu razvaline Starega gradú, Planinsko jamo, videl, kje potuhnena Unca prihaja na svit, kako izvira izpod sive pečine. Ali te je pozivljala k sebi bela Cerknica s čudovitim svojim jezerom, v katerem se ne lové samó ribe in povóдне ptice, nego kjer i lovčeva noga pohaja za plahim dolgoúšcem, lokavim lisjakom in mnogovrstno perjádjo, in kjer kmetič kosí travo — vse na jednom in istem torišči — vse ob svojem času! Ali si se na vrh vspel temnemu Javorniku, ali na téme sv. Trojiški gori, kjer še danes stojé cerkvene razvaline, in

»Zakaj je zapuščena
Na gori cerkvica,
Zakaj jo mah porasta
In zvon glasú ne da —«

o tem ti bode pripovedoval pravljico sivolás pastir, ki pase dróbnico tu okoli. — In užival si krasno panoramo tu na divje-romantičnem kraju! — Ali pa si krenil na Babo, tam nad čudapolno Pivko stoječo, nekdanji stan starih Rimljanov, ki so tu imeli svoj castrum — ali na Slavinski tabor, ostalino iz srednjega veka, kjer so se pradedje naši o navalih turških ljuto branili z nasípov proti vrágu krščanov. Lahko

si v Prestranku, na Biljah in v Škuljah ogledal privatno kobilarno našega cesarja, kjer do tristo mladih, čilih kónj in žrebet plemenite kraške pasmine zoblje rmeni oves. Ali si tam staremu velikanu, sivemu Nanosu splezal do skrilji, videl z nje čaroben vzhod solnčni, ogledoval neizmerno vodeno ravan, na kateri je velo stotine in stotine belih jader — v dalečini občudoval ponosni Trst, in Jadranskega mórja kraljico, krasne Benetke.

Toda skop ti je čas, preskromen, ni ti prilike ogledati si, občudovati vse to. Torej te vabim na izlet, kojega hočeva narediti pred Jamo, da si gledava vsaj to znamenitost v bližini postójinski ter vtiškom, koje si prinesel iz tamošnje jame, dodati še jednega.

Zapustiva tedaj belo Postójino in mahniva po Tržaški cesti dalje proti jugu. Pri Landolu kreneva v stran, pustiva župnijsko selo Hrenovice na levo ter greva po stranski poti dalje. Mnogo je tu goličave, čudo krševitega svetá. Toda marljivi ratar si je s pridno svojo roko mnogo zemlje priboril, razstrelil skale, navózil od daleč prsti in sedaj se ziblje tu valovito žitno klasjè. Skoro tri ure koračiva že po stisnenih stezicah, po strmih klancih, po ozkih jarkih, konečno po dolgi sotéski vodi naju pot. Glej, mahoma se pred nama začne odpirati svet. Visoko gorovje, sáme sive pečine objemajo na okoli to dolinico, stisneno v nekaj kotel. Kamor ti nêse okó, povsodi živa skala, pustè goličave, sivi krš, vse mrtvo, vse prazno. Mah jih zarasta in le tu pa tam poganja iz pokline níčevo grmičje.

A tam sredi tega skalovitega gorovja, nekako v polovičnem njegovem visu, štrlí strma pečina navpično v nebó in na nji se beli sivi grad, sedanji Luegg ali grad pred Jamo. Tolikanj je potisnen pod skalo v duplo, da ga stena, nad streho viseča, popolnoma brani dežja in nevihte. Zato je menil učeni zgodovinar Schönleben, da grad niti strehe nima. Ali to mnenje je napačno, kajti strehe treba mu že radi vlažnosti in radi vode, ki neprestano kaplja in curí od skalovja nad njim.

Globoko, globoko pod gradom v dolini drví deroči potok Lokva penaste svoje valove ter se z groznim bobnénjem izgublja v skalnato bréžno. Dve uri teče pod zemljó in potem izvira zopet pri Vipavi pod imenom reke Vipávščiice. Da je to resnica, pripoveduje nam že slavni zgodovino pisec in topograf kranjski, Valvasor, ki omenja, da so v prevero pri ustji potokovem v vódo nasuli žaganja, katero je zopet priplavalo na svit pri Vipavi. Tudi omenja navedeni učenjak, da so zaznamenovali živih rač, vrgli jih v Lokvo in kesneje jih dobili

v Vipavščici — živ dokaz, da je podzemeljski potok Lokva istoveten z reko Vipavščico.

Kaj značijo vrata tam nad bréznovim žrelom, kamor se v podzemlje izgublja Lokva? Hajdiva najprej tja! Po umetnem poti, sekane v živo skalo, lezeva ob steni nad gorostasnim propadom, a globoko, globoko pod nama hruščí ljuta Lokva. Čez primitiven most, narejen od hrastovih hlodov, prispeva do omenjenih durij. Vstopiva, ali prej si še užgiva vsak svojo plamenico. Evo ti, prijatelj čudeči se, meniš li, da sva morebiti zopet prišla v Postójinsko jamo? Tudi tu je priroda zgradila špiljo, dolgo celo miljo. Polagoma koračiva dalje po vlažnem tlaku. Koliko ima jama izvrstnih stalaktitov in stalagmitov! Vidiš li seneni stog tu? In ogljarsko kópo tam? Tu je sveča, tam steber, zvon, levova glava in sto družih obrazov! Rjavi so večinoma, toda mnogi lepo beli, kakor od pravega pravcatega alabastra. In kako to pod nama šumí! Lokva je, pod zemljo deroča, katere pa ne uzreva. — Na več jam se delí špilja; marsikje je sila visoka, marsikje ozka in nizka. Tu in tam se morava plaziti po tléh, ako hočeva dalje, tu celó uprav plezati po odkrušenem kamenji.

Tu je razsežen prostor; izpalíva nekoliko strelov! Kako bobni to, kako gromovito odmeva jek! Človek bi dejal, da je to topov grom, ne strél iz samokresov.

A dosta tega podzemeljskega življenja! Glej tam še trhlih lesenih gredij, ki vodijo daleko v vis! Les jim je vlažen, gobe rasto po njem. Opasno bi bilo, da bi izkušala lezti po njih. Vodile so nekdanj v stari grad Predjamski.

Zopet sva na planem. Vidiš-li tam nizko, na pógled neznatno cerkvico, katero sva prezrla pri najinem prihodu lè-sem? Historično važna je, kajti na njenem pokopališči spi baje poslednji vitez Predjamski smrtno spanje. Cerkvico sámó je posvetil bivši slavni državnik avstrijski, učenjak Enej Silvij, iz rodbine grofov Piccalomini, nekdanji vladika tržaški, katerega pa še mnogo bolje zna ves učeni svet pod imenom papeža Pija II.!

Hajdiva sedaj proti grádu! Zopet naju vódi ob nasprotni pečini drug v skalo izdolben pot. Oglej si še jedenkrat od zunaj grad! Kakšno žrelo, kakšna duplina zije mu tam v ozadji za hrptom! Ves je v skali, ali bolje rečeno pod skalo, ki zeva nad njim! Tam na zidu, na levici se vidi naslikan velikansk grb z letnico 1570., ki ti pripoveduje, da je v imenovanem letu ta grad sezidal grof Ivan Kobencelj, bivši dvorski kancelar nadvojvode avstrijskega Karola v Nemškem Gradci, ko si je bil osvojil tu vlasteljstvo. Kesneje je prišel grad v

last plemiču Ivanu Markoviču. — Do 1848. l. je bilo v njem nameščeno grajsko sodišče, dandanes pa je grádu gospodar knez Windischgraetz, ki pa samó ob lovskem času biva tu s svojim spremstvom. Navadno je grad osamel, zapuščen in le v bližnji koči biva mu obvdovela starka oskrbníca, ki radovédnemu obiskovalcu razkazuje znamenitosti njegove, pripovedujé o poslednjem vitezu Predjamskem.

Prispela sva do vhoda, do stolpa, ki je pri vsi zgradbi jedino, kar je je pod milim nebom — vse drugo je krito pod skalo. Pred njim stojita kamenéni piramidi. Med njima in vrati grajskimi, nad katerimi se sveti grb Kobenceljev, izdolben od kararskega marmorja, nahaja se globoka grapa. Čéz-njo drži lesen mostič. Nedavno še je bil tu most na véso (Zugbrücke.) Jednak most je bil nekdaj med prvim tem stolpom in sledečo zgradbo. Niti tega že ni danes videti, a ni ga niti treba, kajti röv je zasut in danes ti noga tu stopa po ravnem.

Oglejva si sedaj nekoliko prostore grajske!

Takoj pri vratih je ječa, ostalina iz tistih strašnih fevdalnih časov, ko je siromak kmet bil tlačán — črna živina — in ko je s krvavimi žulji redil samopašnega, trdosrčnega graščáka. — Blizu tam je v zid izdolbena jéčica, kamor so zapirali zločince, ki se niso hoteli takoj udajati. Tesna je, da jedva človek v nji stoji. Tu so uboge žrtve stojé, ali časih sloné, morale prebijati po štiriindvajset ur, a tudi po več dnij. V prvem nadstropji se nahaja drug zápor. Grozni zapahi so mu na durih. Sedaj je poln kmetijskega orodja, zarubljenega in odvzetega kmetu siromaku. Na drugi stráni je od žive skale izdolbena strašna ječa, globoka — kjer so se, kakor pripoveduje národ, naše človeške ogródi. Le-sem so baje metali zločince, obsojene na smrt; v óni globoki duplini so nesrečneži zapuščeni umirali od gládi in žeje. Blizu tam, na hodníku, visi visoko v lini zvon, ki je nekdaj pozivljál k službi božji; pôleg se nahaja domača kapelica. Ali oltar je razpal, slike obledele, svetnikom ni rók ali nóg, pojedinim manjka celó glává — vse je mrtvo, zapuščeno.

Sobán se nahaja čuda v grádu. A vse so prazne, večinoma golo stenovje, živ dokaz minulosti starodavne, živ dokaz ničnosti na zemlji. Le prostrána soba, v kateri navadno biva vlašník knez ob lovskem času, in manjša poleg nje sta opravljeni. Pohišstvo je večinoma v rokoko-zlogu, nekaj je vendar modérnega. Za pečí služijo léve (kamini.) Znamenita je v tej sobi na steni viseča oljnata slika iz 16. veka, kažoča moža v rdeči kancelarski opravi, z zlatim lancem in kolájno na vrátu. Na njenem reverzi pak se čita v latinskih slovih, da je to temu grádu bil ustanovitelj, že omenjeni grof Ivan Kobencelj, bivši kancelar voj-

vode avstrijskega Karla. — Na starikavi mizi leži ogromna knjiga, ki nosi na čelu sliko Predjamskega gradú in obseza zgodovino zadnjega viteza Predjamskega. Vánjo vknjižujejo potniki svoje ime, često zabeleži kdo tudi po kojoj kitico pesmi, ali pojedine stihe, izrazujoče vtisek, katerega mu je bil napravil pogled starega in novega gradú. — Krasno-strašen je pogled iz grajskega okna v globino! Gorostasne, sive pečine okoli globeli pod gradom, bobneči potok v jarku, ves kraj romantično divij — to ti je prizor, to ti je vtisek, pred katerim omaguje roka, popisati ga hoteča.

A ko še o grádu, kjer sva sedaj, ni bilo ni sledú ni tirú, nahajal se je tu gori više v duplu grad, mnogo jačji, silovitejši od sedanjega — nepremagljiva prirodna trdnjava. Le za máno stopi po lesenih stópnicah, da prideva v višino, ki preseza celó streho novega gradú. Evo sedaj! Tu je samó zazidana otlina. Nad tábo skala, pod tábo skala, na levi pečina in na pravi. V ozadji ti zijá ogromno žrélo, ali spredaj je zgrajen močan debel zid — v njem pa vidiš ozka in nizka gotska vrata ter dvoje óken. To je bil na zunanje ves nekdanji grad — tedaj sáma otlina, skalnata špilja, na izhodu zazidana. Najbolje in najlože si prisposodobiva to situvacijo, ako se méniva v kacem visocem železniškem predoru, na priliko na Semerniku ali na Brennerji; toda misliti si ga morava zadaj nepredrtega, spredaj zazidanega. Kdor je hotel prispeti v to prirodino trdnjavo, moral je plezati iz doline počenši po vrvičinih lestvah ali po konopcih v vis, tja čez streho sedanjega novega gradú. Glej doli v dolini, kako globoko dere Lokva! Više gori so bile pojedine, v pečino vdolbene gredí, po katerih se je dospel do skale, kipeče iz pečevja, vratom nasproti. A sedaj še nisi mogel kar tako v grad — med skalo in vrati zijá globok propad. Most na vési je bil tu stoprav konečna komunikacija. Spuščal se je nizdolu, sezal do že omenjene skale in se opiral nánjo — po njem šele si prišel do grajskih vrát. Na stranéh teh vrát sta še dandanes kolesci; po njih je tekala veriga, na koji je visel most. Živa duša tedaj ni mogla tako visoko s sovražnim namenom do vrát, tem menj, ko je most bil potegnen v vis. Posamezen človek še je branil lahko, v tedanjih časih, ko še ni razvito bilo sedanje modérno vojskovánje, kadar so še neznane bile sedanje vojinske znanosti, z izvrstnim vspehom proti množici, ne da bi mu mogla priti do živega.

Mesto nekdanjega mostú na škripcéh se nahaja dandanes tu lesen mostiček, po katerem sva prišla i midva. Nad vrati, malo proti desni, vidi se predrta odprtina. Tu sem so padale kroglje iz lombárd in prebile steno, ki je, porušivša se, ubila poslednjega Luegarja.

Ko stopiva skozi vrata, vidiva na pravi roki prostor, kjer je usoda dohitela imenovanega viteža. Blizu todi, malo dalje stojé še pojedini zidovi, ostalina nekdanje stanice, a na levici sledóvi nekdanje kuhinje, izdolbene v pečino. Ko stopava dalje v višino, nahajava zopet ostanke druge sobe. In še više gori, nad nekdanjim stanovanjem, jako zanimiv, precèj sežnjev globok vodnjak, katerega pa ni zgradila človeška roka, nego priroda sama ga je izklesala v kamen. Iz njega je pil nesrečni Erazem, iz njega predniki njegovi — iz te rupe pijeja i midva lahko še sedaj zdravo, čisto vodo. Umeje se, da je kapnica. Dolgi leseni žlebóvi, ki so napeljani po vsi špilji, vodijo do njega. Voda, ki kaplja od stén vánje, odceja se po njih v rupo in še dandanes okoriščéva se ljud ž njo. Kdo bi pač tako globoko lazil po opasnih stezicah do Lokve, ki ima vrhu tega še pogostoma zeló kalno vodo.

In ko stopava dalje po špilji, prijazni sopotnik moj, opaziva, da se zožujejo stene, a pot vodi naju še daleko, dokler ne prideva do zidú; ko bi ga prodrla, štiri milje bi lahko — ako se po vlažnih tleh in po odkrušenem kršji hoditi reči sme lahko — dobre štiri milje daleč bi lahko hodila pod zemljo, a konečno tam blizu Vipave prispela na svit. Ob obleganji Predjamskega gradú so dobivali obleženci po tej poti v obilici vsega, česar treba življenju. Pričetkoma 16. veka pak je velel že omenjeni graščák Ivan Markovič zgraditi óni zid, kajti prilomastila je bila nekdam jata tatov po tej poti v novi grad ter odnesla dokaj vrednosti. Na takov način pa so bile za prihodnje preprécene jednake pustolovine.

In tu, kjer dandanes na skalni čeri mirno gnézdi siva golobica, tu kjer si sedaj zavetja išče plahi netopir, kjer le tožno odmeva skovikanje mrtvaške ptice, bival je nekdam junašk rod. Tiho je sedaj tu, ali nekdam je odmevalo stenóvje od štropóta súlic in pikov, rožljanja ostróg in bridkih mečev, prasketanja oščépv in silnih šlemov. Grom je bobnel tu iz neokretnih lombárd, pokale so puške in samokresi. Tu je iskri žebec koptal trda tla, tu se drvila jata tenkonosih hrtov, tu bučal lovski rog. Minil pa je čas, bedni čas strahovitega pestnega prava; v stoletja teku se je pogubilo vse in zób časa gloje in kruši ostalino divje minulosti.

Za cesarja Karla Vélicege (768—814. l.), ki si je bil osvojil i naše slovenske pokrajine, in ko si je jela naseljena tuja gospóda gradove zidati po naši domovini, zašel je nemški plemič v te kraje. Takrat so krili še pragozdje Kras; tedaj je še lomastil širovrati zober po teh šumah, po katerih še ni pela sekira. Takrat je še ščetinar véper s čekáni svojimi razrijal tu prstena tla pod stoletnim hrastovjem, po

drevji plezal bistrooki ris in divji maček, po lesi taval kosmatin medved in tulil vedno gladni volk. Takrat so mrgolele hoste še mnogojacih živalij: jelen, srna, zajec in lisica so bili tako navadni tu, kot dandanes katorna ali skalna jarebica. Vitez, ki je zašel le-sem, ugajala je baš divjina, omilila se mu otlina tam v kršji. Porodil se mu je v glavi črtež, katerega je tudi zvršil: tam v duplu pod skalami si je sezidal grad v stan, v obrano proti sovražnim navalom. Nazval ga je nemški Lueg, a domačin mu je priděl v naščini ime: Grad pred Jamo. Potomci vitezovi so si prisvojili ime: Luegarji.

Stari grad so dolgo v oblasti imeli oglejski patrijarhi, ki so ga prepuščali v fevd plemstvu. Leta 1270. hotel jim ga je odvzeti goriški knez Albert, kar se mu je končno i posrečilo; toda skoro si ga je zopet osvojil patrijarh Rajmund. Okoli l. 1400. prišel je grad v last cesarju.

Iz rodnega gradu se je širila potem rodbina Luegarjev tudi v druge kraje. Po Koroškem, na Tirolih, po Štajerskem so imeli Predjamski gospodje svoje graščine in gosposčine. Na Štajerskem pod goro Sokoljem so imeli na priliko grad, ki se je zval: »Lueg in's Land«. V Nemškem Gradci jim je bila last hiša, ki še dandanes nosi ime: »Luegers Haus«. Na našem Dolenjskem se še nahaja nekdanji njihov grad Lueg.

Surovi, a srčni in pogumni, v drzovitosti povse jednaki kraju, kjer so se narájali, bili so potomci Lueški. Porojeni v temnem, mrtvem skalovji, vranam in orloš slično, vzgojeni v sivih pečinah, vzrastali so v možáto dóbo. Na divji, siloviti burji so se krepili, in tako se jim je jačilo osrče, dobivalo jim teló junašk duh, kljubovalno divjost, ki je od starodavnega pradeda prehajala na poznega potomca vnuka. Pri čilih žebcih, med četo brzonogih psov, o žvenketanji silnega orožja, o lovu in borjenji vzrasli, utrjeni za vsako zlò, v srci polnem ljubezni do domovja in do slobode, sovražili, dà, zaničevali so Luegarji vso prijazen, vso mehkost, vso uljudnost človeštva. Kaj je strah, bojazen, tega niso znali — kljubovali so opasnosti ter je iskali. Bòj jim je bilo gaslo, jedino gaslo junaškodivji tej rodbini. Kjer je divjal bòj, tam izvestno Luegarjev nikdar manjkalo ni. Stoletja so si osvajali ter hranili si razsežno bojno slavo. Marsikdo njih si je bil prisluzil lovorjev venec z gorko, srčno svojo krvjo, večina njih je poginila na bojnem poprišču, ob kópi ugonobljenih vragov. Redkokateri njih je učakal visoke starosti, malokdo umrl na postelji. Res, slaven, junašk je bil ta rod! Kronika domača laskavo omenja Bertolda Lueškega l. 1300.; nadalje družega Bertolda 1327. l. O Frideriku Lueškem pripoveduje Val-

vasor, da se je slavno boril 1462. l. pred Dunajem. Konrad, Pankracij in Nikolaj tega imena so bili celó glavarji tržaškemu mestu. Poslednji te rodbine je bil Erazem Luegar. A njemu se ni milila sreča! Osveiniti se mu je nemara hotela usoda za vsa zlodejstva, vse zlotvorce prominulih Luegarjev.

Ni umrl na postelji, niti v slavni bitki, nego pal je zavratno, zločincu prestrigla mu je Morana nemila življenja nit.

Bil je zadnji srednjeveški vitez-plenilec na Kranjskem!

(Konec prihodnjič.)

Kaj pripovedujejo ob Ložnici.

Spisal M. Cilenšek.

V.

Blizu Arjevasi vódi vélika cesta po zidanem móstu. Ondu ob cesti stóji grm, ki se bajé ne dá izruvatí. Tukaj je mesto, kjer je čakala potnika sreča, ako je le nekoliko zdravih možján nosil v lobánji. Vštric grma se mu je pridružil osel, s katerim se človek sevéda rad ne bráti, ali ta je bil neki veliko vreden. Obtvórjen je bil z dragocenim blagom in spremljal je ponočnika streljáj daleč. Tu pa je, ogledavši se po človeku, izginil brez sledú. Ako bi bil potnik nánj položil roko, vse neizmerno bogastvo bi bilo potem njegova last. Ker se o tem nikdar slišalo ni, mogoče, da še čaka sreča prihodnjega rodú. —

O tobákarjih se mnogo pripoveduje, vse pa meri na bóje, koje so imeli s stražniki. Tobákarji so tihotapili duhán v hribovite kraje in imeli povsod dobrih zaščitnikov, ki so jim takoj naznanjali vsako pretéčo nevarnost. Zaradi tega so bile za to prepovedano rokodelstvo pripravne osobito takšne hiše, ki so stale na holméh, raz katerih je bilo mogoče hitro ugledati prihajajočih sovražnikov. Časih pa niso utegnili več pobégniti in prišlo je do hudega bója, ki se je navadno krvavo končal. Nedaleč od Godomelj so imeli svojega pomagáča, kateri jim je po nóči prenašal prepovedano blagó v Solčavske planine. Dasitudi močen mož je vendar spotoma zeló opéšal in bi ne bil mogel priléztí domóv, da mu ni žena njegova naproti prinesla do Pake poln lonec dobro zabéljenih žgánjcev. Okrepčan je stopal poleg pomočnice domóv in čakal nove prilike. Sevéda je imel zaradi tega ponočnega

posla veliko opraviti z gosposko, ali ponočnjakov ni izdal, kajti pre-dobro je védel, kaj ga potem čaka. Tobákarji namreč niso nikomur prizanašali in izdajico obično do smrti mučili. Najčesče so ga pri-vezali k drevesu in tako dolgo okoli njega gonili in topli, da je izdihnil dušo svojo. Ako pa niso utegnili, opravili so kazen kar na kratko s tem, da so se sovražnika svojega iznebili s kroglo. —

Za prejšnjih časov so bile koline povsod v navadi. Kláti sevéda ni znal vsakdo, zatorej pa je imel izurjenec temveč pôsla. Prigodilo se je, da so praznovali tak svetek tam nekje ob Pirežici. Veselili so se pozno v noč in natrkani razšli vsak na svoj dom. Tudi brez godca niso bili, kakor navadno, na tej pojedini, ki je družbo razveseljeval z gosli. Da je vmes vpletal tudi razne šale in bril mnogovrstne burke, to je bila že stara navada gódcévska. Čim večji mojster je bil v tem, tem rajši so ga imeli in tem gošče so ga vabili na veselice. A našemu se je domóv gredé huda godila. Pot ga je véla po gozdu in ker je pod nogami škripalo, stopal je hitro. Pa jedva pride v naj-večji les, kar mu zareži naproti volčje žrelo. Brž je bil trezen in si tudi védel pomagati. Vrgel je klobáso kolikor možno daleč po snegu in v tem, ko je grdoglédec stikal za njo, ubral je pot kar najhitreje. Tako je delal, dokler je bilo kàj v canjici. Kaj pa zdaj? Večkrat je namreč čul, da je volk pasjega rodú in kakor ne ta, tako tudi volk ne mara poslušati nobene godbe. Zatorej prime krčévito za gosli in drevi lók po strunah, da so čudno cvilile. To je gladúna tako strášilo, da je ostajal zmerom precěj oddaljen od veseljáka. Tako sta se bala drug drugega in se pomikala počasi po gozdu. Godcu izpodrsne in pade. Nevšečna godba utihne in takoj mu je volk za petámi ter ga potegne za kožuh. Hipoma vstane v smrtnem stráhu in prične znova gósti ter se reši volka zopet za primerno daljo. Tako sta prišla skoro do Ložničinega mósta. Bil je že skrajni čas, kajti gosli so imele samó jedno struno še célo, druge pa so visele popókane nizdolu. »Zdaj sem na móstu, preko njega ne pojde požerúh«, misli si godec in je pogumnejši. In res, kakih deset korakov pred mostom ustavi zver nadaljno zasledovanje in to je bil zadnji čas, kajti tudi zadnja cvileča struna je odpovedala službo svojo pretrgavši se na dva konca. Pa ne mislite, da dobrovoljček ni več zahajal v vesele družbe. Dà, samó domóv je hodil po takih nevarnih krajih zmerom drugega jutra. —

Povedal sem že, da je za Godomeljsko vasjó ob izvirku Godomlje perišče, kamor hodijo prát gospodinje in dekleta. Da se to dogaja za dneva, je naravno. Pa kaj se pripetí! Sredi vasi stojita lipi, kjer se mladina na trati prav rada igrá. Po stari navadi pa se zbirajo ondukaj

fantje, kakor hitro se je opravila domá večerna molitev, poležejo po travi in si pripovedujejo dogodke minulega dné. Saj si imajo pa res mnogo povedati, osobito ob sobotah, ko so tudi tisti prisotni, kateri gredó med tednom za delom na razne kraje. Gospodárstvo jim je naj-češče deveta briga; pa kaj ne bi, saj itak po ves dan opravljajo težka dela. Tu se rajši poménkujejo kàj drugega. Tudi je časih treba pog-nati kakega pobalína, ki se drzne priti v njih društvo, dasi še ni fant. Bližajoče dvajseto leto ga šele nekoliko opravičuje, shajati se po nôči s tovariši svojimi. No, pa tudi to je pogojno; mora se namreč zave-zati, da se »prikupi« o prvi priliki. To jim daje mnogo gradiva, da razpravljajo prav natanko o njem. Potem se omenjajo še drugi, katerih sicer ni pod lipo, a zaradi starosti svoje tudi letos pridejo na vrsto. Tako se plete govorica o fantovstvu in pijači; časih pa zakrožijo kako domačo pesem, in dajo s tem ,izvoljenkam' svojim glas, da jih čuvajo tujih usiljencev. No, to bi bila voda na njih mlin! Zdravih udov ne bi prinesel domóv, tako bi ga našeškali in nikdar bi se mu zopet slà ne budíla po tem, kar váruhi že ,svoje' imenujejo, dasitudi tega ne priznavajo niti drug drugemu. Tako vasujóčim fantom je pretresel vse kostí šum, ki se je razlegel neke sobote večer od perišča. Prala so bajè pred polunočjó vaška dekleta ondu in se tako glasno razgo-varjala, da so jih fantje po glási spoznali. Groza jih je izpreletávala vedoče, da je perilo že posušeno. Osrčijo se in stopijo iz vasi. Niko-gar niso srečali in tudi na perišči ni bilo žive duše. Kaj je torej po-menjalo to pranje? Vendar ne smrti ali vojske? Ne, vsega tega ne! Morda so bile čaravnice, ki so, glasove domačih deklet posnemajoč, dražile fante, da bi po navadi svoji delale jezo in prepir med mirnim ljudstvom. Molčali so sicer o tej stvári fantje, da ne bi razburili pre-bivalstva, a samí so vendar prav oprezno ravnali, dokler se niso uve-rili, da bi bilo takšno natolcevanje krivično. —

Gozdi se zmerom bolj krčijo, na njih mestu pa nastajajo zeleni travniki in rodovita pólja. Tudi ob Ložnici se je razprostiral lep hra-stov gozd do Godomelj. Potok mu je bil severna meja, vas pa je stala ob južnem konci, ali bolje povedano, ob periferiji poluokrožne šume. Ta gozd se je imenoval po podobi svoji »Okroz« in je dajal vaščanom lep dobiček. Želod so pobirali in svinje ž njim pitali, ježíce pa prodajali; listje jim je dajalo stelje. Gozd je bil občinska last. Sčasoma so jeli podirati tudi drevesa in temni gozd se je po nekatera mesta rédil bolj in bolj. Takšni prostori so jim rabili v pašnike in pozneje vse ozemlje. Sedaj pa ni videti ondu nobenega drevésa, ampak zemlja je lepo pokmétovana in donaša koristi na drugo stran. »Okroz«

je bil še za mladosti moje nekako poseben kraj, kamor si nismo prav úpali otroci. Tam so namreč za prejšnjih časov, dokler je stal razsežni les, imele čaravnice shode svoje in zaradi tega so ga vaščanje tudi skrčili. Ako se je vračal po 'večni luči' moški od dela ter moral skozi les, bil je izgubljen za nocojšnji večer. Izza kakega débbla je bajè skočila copernica, vrgla mu uzdo preko glave in ga vprašala: »Ali me poznaš?« Na odgovor: »Hudič te poznaj!« zasédla ga je kakor svojega konja in ga gonila na vse pretege daleč krog. Onemogel je prišel proti jutru ubožec domóv in ni védel ničesar povedati o tem, kar se je godilo ž njim. Samó tega se je spominjal, da je bil dobil uzdo na glávo. —

Sreča teríca silnega možá. Ta jo čudno pogleda, prime za roke in strese, da so ji zobje zaklepetali. Povedala je dogodek prijateljicam svojim, katere so ji rekle, da nikdar več sita ne bo, kajti to je bil »Netèk«, ki ima do človeka tako moč, da mu še tako obila hrana ne zaleže dosti, ako ga je malo potresel. In res, teríca je použila svoj kos kruha, pa je bila še bolj lačna. Šla je od ženske do ženske, vsaka ji je dala polovico južine svoje, a ni bila sita. Tako se ji je godilo vse življenje. —

Bil je oče, ki je imel zlatega konja. Ko je odhajal v mesto, izročil je sínu vse ključe, samó jednega ne. Ko je bil že daleč, pogleda sin skozi razpóko v hlev in ugleda omenjenega konja. Dolgo ne more odpreti vrát, ker nima pravega ključa. Napósled se mu to posreči, zajezdi konja in odjaha za očetom. Prehití ga in beží dalje; oče pa za njim.

Ko ga je že skoro dohajal, reče konj jezdecu svojemu: »Vrzi tri zrna prosá na tlá!«

Zdajci vzrase trnjeva gošča in oče vpije za sinom, kako mu je tu ravnati.

»Grízite z zobmí, kakor sem jaz!«

Šlo je. Zopet je sínu za petámi.

Konj pa reče: »Vrzi tri pšenična zrna na zémľjo!«

Zdaj so nastali strmi hribi, po katerih je oče po nasvetu sinovem tako dolgo tolkel, da jih je zravnál.

Tretjič mu je za petámi. Zdaj pa vrže solí na zemľjo, in bilo je mórje. Ko pride oče do njega, zavpije za sinom, kako naj pride preko vode.

Sin odgovorí: »Obesil sem si mlinski kamen na vrat in plaval na nasprotno stran.« Oče si misli: »Dobro, da se hitreje posušim, obe-

sim si dva.« Tako se je sin iznebil očeta, ker se je bal, da mu vzame zlatega konja. —

Bil je oče, ki je imel tróje otrok. Po materini smrti je prišla v hišo huda mačeha, ki je otroke prav ‚pisano‘ gledala in sovražila. Ko nekoč ni bilo očeta domá, pokliče ‚pisana mati‘ otroke in jim pové, da gredó očeta pričakovat. Vêde jih visoko v hribe in ondu reče, naj počakajo, da stopi na stran. A ni je bilo nazaj, odšla je po drugi poti domóv. Ker ji starejša hči ni zaupala, vzela je bila kaše s seboj in jo potresala po poti, pa vendar tako, da mačeha tega ni opazila. Prišli so po tem slédu domóv. Drugega dné jih zopet zvabi v hribe, toda zgodilo se je kakor prejšnjega dné. Vsa srdita, da se ji ni posrečila ta nakana, vzame nož in kliče otróke. A poskrili so se bili, ker so slutili nevarnost. Hudóbnica vendar prej ne miruje, da jih najde. Zdaj odseka prvemu glavo, drugemu roki in tretjemu nogi ter jih pomeče v blato. Ko pride mož domóv, vpraša po otrókih, a zverska mati trdi, da ne vé zánje. Oče jih išče povesod in napósled najde na omenjenem mestu, kar ga tako razjezi, da zgrabi sekiro in grdo ženo razseka na dróbné kóse. To je bilo plačilo njeno za toliko hudóbo. —

Srčni vzdih.

V dežéle mnogotere
 Odprta mi je pót,
 Odšél, oj, daleč bi lahko
 Tja v širni svet odtód.

Jaz znám za vrt prekrásen,
 Kjer upanja cvetó
 In kjer zaziblje nád nebróž
 V sèn jádnika ljubó.

Tožíti vam ni treba
 Vi, bratje, za menó,
 Solzíti se ni treba
 Ko spal bom pod zemljó;

1.

A od dežéle vzórov,
 Dežéle svojih nad,
 Strašnà globél me lóči
 In brézno in prepad.

2.

Naj vam, ljudjé sebični,
 Svét lep se vidi vrt
 Jaz pa le v kraje si želím,
 Kjer je kraljica — smrt

3.

Napisa i ne trebam,
 Kdo tukaj miren spí,
 Ni križa, niti kipa
 Srcé si ne želí.

A vendar položíte,
 Ko bodem smrti plen,
 Nad glávo vi mi gosli
 Na grób cvetnozelen!

4. Gradóv jaz bélih nimam,
Ni srébra, ni zlatá,
Srcé si moje ne želí
Posvétnega blagá.
5. Nekkđaj živiljenje mirno
Srcé mí bšlo je,
Ko v nádejah in slájih
Se radostilo je.
6. Ko míslim, oj, kakó
Osrečil svoj bi róđ,
Da bi mu tujec krut
Ne bil več zél gospóđ:
7. Solz sléharna, ki jih okó
Mí v žizni porosí,
Otóžna sblza grenkozlá
In trpka se mí zdí.
4. Nebéški pa prinesel
Svét angelj je krilát,
Od Bóga v solzni dól poslán,
Mi pésmij svét zaklád.
5. Odkár pa bédén štejem
Na stó in stó prevár,
V srcé se mi je vséžil
Nemir in ž njim vihár.
6. Polóti se srcá
Obúp mi in vzdihljáj:
Kedáj, oj, národ moj,
Ti srečen boš, kedáj? —
7. A izgubí se jád in bóľ,
Ozdrávi ráne mi,
Ko sblza mótna a ljubká
Na líce káne mi.

Slavomír.

Michail Nikiforovič Katkóv.

Spisal dr. Fr. J. Célestin.

naši dóbi malih značajev, ko se mogočno šopiri širokoustna posrednost, dobiva samó nenavadno jaka, genijalna sila obče priznanje. Že mnogo desetletja moremo v vseh delih svetá takih velikih ljudij naštetí le jako malo. Národ, ki ima takega človeka, rad ga poslušá, ker čuti, da ga zopet nekaj kliče na veliko delo, ker bi se rad povzdignil iz pustega kroga malenkostnih interesov do ónih visot, kjer plapola in ogreva človeška srca sveti ogenj idealizma — ne ónega sanjarskega čuta romantikov — ampak ónega idealizma, ki ima svoje korenine v realnem življenji, iz njega rase ponosno kvišku kakor mogočno drevo, cvetè na visini omike. In njegov dehteči cvet obrača naše oči góri, góri in srca naša prešinja sveti ogenj ljubezni, požrtvovalnosti in óne radostne nade, v kateri je človeštvo vršilo vsa največja svoja dela, óne nade, ki oživlja, a ne ubija v obupnem pesimizmu, óne nade, ki nas učí, da človek ne žíví samó ob kruhu . . . Takih nád nima obožavanje prirode, države, ozkosrčne národne koristi t. j. óno obožavanje, ki národom daje le senco prave

sreče, vara jih kakor fata morgana v puščavi žalostnega življenja, polnega krivice in obupa: in javljajo se krivi preroki »krvi in železa«, »novi moloh« požira ljudi; národi pa mu jih samí mečejo v žrelo — za senco krvave slave, za korist brezvestnih spekulantov žrtvuje se — vse . . .

Slovanstvo, polno volje in nád, ali v delu neizkušeno in izvrženo mnogovrstnim napadom lokavih sovražnikov, ki napadajo nánj sedaj v ovčji koži v ime kulture, sedaj brez nje v ime »upravičenih« zahtev svoje koristi in višje omike, ki zahteva »kulturnega gnoja« od tujih národov. — Bolj nego germanstvo in romanstvo potrebuje slovanstvo velikih móž in voditeljev na težavnem poti napredka, móž obzirnih, vestnih, s širokim obzorjem in óno neomahljivo energijo, ki jo daje le mogočna véra v pravo stvar in goreča rodoljubna ljubezen.

Med take možé sme s ponosom šteti ruski národ Michaila Nikiforoviča Katkóva.

M. N. Katkóv se je bil porodil l. 1818. v Moskvi in je bil tu vzgojen. »Bêlokámenaja mátuška Moskvá« je njegova zibelka, óna mati ruskega národa, ki tudi izza Petra Vélikega čuti, da je srce Rusiji, verna čuvarica národne misli in težnje. Pripravivši se domá pri materi za gimnazijo je stopil v prvo moskovsko gimnazijo ter v vzgajališči prof. Pávlova dovršil srednje nauke in potem prešel leta 1834. na moskovsko vseučilišče. Izbral pa si je »historiko-filologički fakultet«, ker je tedaj mogočno vplivala posebno filozofija na mlade ljudi. Štiri leta je bival na vseučilišči in se družil s prijatelji, oduševljenimi kakor on za vse dobro in plemenito. Dovršil je nauke z odličnim vspehom. Tedaj je vladal strogi Nikolajev sistem, ali na veliko srečo je imelo moskovsko vseučilišče več izvrstnih profesorjev na pravnem in hist.-filol. fakultetu, ki so znanost učili ne kakor mrtvo abstrakcijo, ampak kakor živ izliv človeškega duha, kakor najvišji njegov cvet in sad, ki ima bogatiti um, oživljati in krepiti voljo, da mladi ljudje postanejo znajoči, značajni, plemeniti rodoljubi in človekoljubi. Ni torej čudno, da so takšni profesorji imeli dobre dijake, ki so vneti iskali resnice in pili »živo vodo« iz studenca znanosti, da se podkrepé za delo v življenji in ne dadó, da kraj oficijalnega mrtvila usahne vir plemenitih teženj za vsestranskim napredkom. Profesorji Granóvskij, Pávlov, Nadéždin so imeli posebno velik vpliv. Mladež se je bila razdelila na dva tabora: jedni so bili goreči privrženci Hegla, neki tudi Schellinga, drugi pa so se poprijeli St. Simona, Fourriera, Cabeta in francoske socijalistične filozofije sploh ter so zajedno visoko čislali pi-

sateljico George Sand. V prvi tabor je spadal tudi mladi Katkóv, ali ni igral tako važne vloge kakor n. pr. Stankévič, Bakúnin, Bělínskij, Bótkin, K. Aksákov in nekoliko tudi Chomjakóv. V drugi tabor so kmalu prešli Herzen, Ogarév, Sátin ter je potem k njim prešel radikalni Bakúnin in napósled je bil tudi Bělínskij bolj na njihovi strani. Chomjakóv, brata Konstantín in Iván Aksákov, brata Kirěevskija so potem osnovali svojo stranko slavjanofilov in so posebno proučavali národno življenje v minulosti in sedanjosti ter iskali pravih ruskih (in slovanskih) načel.

Zvršivši vseučilišče je šel Katkóv v Berlin, da sluša Schellinga, katerega je posebno ljubil, potem v Kraljevce (Königsberg) in je v Nemčiji ostal dve leti. Pohodil je tudi Francosko in Belgijo, povsod marljivo učeč se. V državno službo ni stopil, temveč je na podstavi filološke razprave (ob elementih rusko-slovenskega jezika) postal (1845) magister in pristav na moskovskem vseučilišči. Leta 1853. pa je izdal svoje delo: »Očerki drevnějšago perioda grečeskoj filozofii.« Ali uredništvo vseučiliških »Mosk. Vědomosti«, katero je bil prevzel že 1850. leta, prisililo ga je, da je pustil vseučiliško stolico in posvetil se popolnoma časnikarstvu. Do 1862. leta urejal je list v imeni vseučilišča, a tega leta ga je prevzel v najem. Odločen korak je stopil 1863. leta, ko je ognjevitó branil ruske interese proti Poljakom, ki so se bili uprli — Napoleonu in nekim aristokratskim emigrantom na ljubo — nepripravljeni ter so izgubili óno široko avtonomijo, katero so uživali do 1863. leta. Vse reforme n. pr. osvobojenje kmetov (1861), administrativne, sodne in financijalne, reforme gimnazij in vseučilišč je pripravljal s svojimi članki in je mnogo pripomogel, da v liberalni oduševljenosti niso šli Rusi — predaleč. V gimnazijah je zagovarjal s tovarišem P. M. Leontjevim, vseučiliškim profesorjem klasične filologije, posebno klasicizem in je dosegel, da je bil uveden skoro strože kakor pri nas.

Že 1856. leta si je bil osnoval vėlik mesečnik »Russkij Věstnik«. Vánj so pisali najboljši ruski pisatelji pesmi, romane, povesti, poučne in strogo učene članke, največ v istem duhu, kakor so bile pisane »Mosk. Vědomosti«. V dveh velikih organih kazal, pojasneval in branil je Katkóv s sotrudniki svojimi ruska načela, ruske interese. Zanimal se je vedno jednako goreče za zunanjo in nótranjo politiko, za poljedeljstvo, kupčijo, obrt in je branil z obširnim znanjem in talentom svojim ruske koristi, koristi ne jednega stanú, ampak vsega národa. Četudi so mu očitali, da je bil v mladosti velik privrženeц Angležev in njihovega self-governementa ter se je časih res zdelo, da

preveč poudarja ta tuji oblik: stopil je potem na realna tla ruskega življenja, ruskih interesov v širokem zmislu. Ruska politična in gospodarska samostalnost mu je bila idejal.

Za vzor svoj se je boril z vso čnergijo silnega značaja in talenta, če ga vodi ljubezen in globoko prepričanje. A borba je bila težka. Boril se je v Rusiji proti zapadnikom, proti stranki »Věsti«, proti radikalcem in nihilistom, celó proti zemstvu, ki zastopajo samoupravo, morala je pasti večkrat grenka beseda, ker so se te ustanove le pre-rade izpreminjale v torišče borbe osebnih interesov óne stranke, ki je zmagala pri izborih. Grajal je mrtvi birokratični formalizem, podkupnost in protekcijo; on, ki je v nekem zmislu zastopal oficijalno Rusijo, grajal je sodišča, posebno ustanovo porotnikov, če so porotniki v znani slovanski slabosti očitne krivce proglašali za nekrive, on je z gorečo, prepričevalno besedo kazal, do kakšne vsestranske slabosti mora voditi tako pomanjkanje moralne energije. Videl je, da to pomanjkanje izvira gotovo najbolj iz slabe domače discipline v mladih letih, videl, da je pouk v učilnicah sploh premalo usredotočen, da gre vse razvitje društva bolj na široko nego v globočino, da bi mogli vzgajati se pravilno — resni, globoko omikani umovi; videl je, da inteligencija teži le bolj za najnovjšim, kar se piše in dela na zapadu, in da rada sprejmlje ravno óno, kar je najskrajnejše, četudi je najmenj dokazano, ter je leta in leta boril se, da si inteligencija v strogem klasicizmu pridobi potrebno globokost razumevanja zgodovine, disciplino uma, stalnost. Rusom mrtvi jeziki niso bili po volji; najbolj so vpili na Katkóva in mu očitali, da hoče v mladih glavah zatreti vsako napredno misel. Napadali so ga zapadniki in radikanci večkrat s fanatično brezozirnostjo in mu podtikali namene, katerih nikoli ni imel. —

On ni bil in ni mogel biti proti napredku, ni mogel biti sovražnik misli, da se razvijajo bolj in bolj vse sile národa, da bode menj potreboval administrativne opeke. Ali dobro znajoč, kako sta inteligencija in národ sploh še slabo vzgojena za večjo samostalnost, kakoršne so si želeli po zapadnem obliku: moral je pisati, da se ne poskuša óno, kar niti na zapadu ni opravičilo nád. S kako prepričevalno besedo in grenko ironijo je kazal na žalostne pojave parlamentarizma, ko se velikokrat izbira in voli na osnovi širokega podkupa in druge korupcije, ko se glasuje na isti osnovi, ko se parlamentarne večine pretvárajajo v prosto orodje vlade, ki nikakor ni tako odvisna od njih, kakor si mislijo (in to je časih prava sreča), časih pa v orodje borzine in druge spekulacije (in to je najhuje). Kako bi mogel misleč človek priporočati Rusiji sistem, s katerim se navadno daje svoboda

denarnim pijavkam, da sišejo národno kri, sišejo in ne odpadajo nì tedaj, ko so okoli njih le gospodarski mrlíči: národni pavperizem! Za to je Michail Nikiforovič boril se za samodržavnega carja; saj mislečemu jasno kaže zgodovina, da je pod samodržavjem rasla in rasla Rusija, raslo po številu in po energiji velikorusko pleme do sedanjega pomena, kaže mu pa tudi, da se samoupravni poskusi, v katerih igra inteligencija glavno ulogo, v Rusiji do sedaj niso ravno posrečili. Ali da Katkóv proti samoupravi ni bil načelno, vidimo iz tega, da teh načel in samoupravnih ruskih organov ni pobijal, temveč le nezdrave njih pojave, da je branil véliki národni samoupravni oblik: rusko samostalno občino (mir), s katero se je do sedaj obvaroval národ od kmetskega proletarijata, branil ga in priporočal le večji nadzor, da se ne plodé selske pijavke in po zakonu jednakopravne občane de facto ne pretvárajajo v robe pijavek. Zato je živo priporočal ustrojstvo kmetske banke od strani države, pazno sledil za njenim razvitjem in se ni ravno veliko menil za gospodo vélike posestnike (a ti so bili največ privrženci njegovi), če so se indirektno pritoževali, da pada njihov vpliv z večjo samostalnostjo kmetov, dobivajočih po céni denar iz banke.

Da je nihilistične pojave neusmiljeno bičal in priporočal pomočke, da se odstrani ta nezdravi pojav, razumeje se samó ob sebi. Ali trdil je ne jedenkrat, da so nihilisti v glavnem slepo orodje neprijateljev domovine, da dobivajo pri njih pouk in podporo in da je število Nerusov med njimi bilo vedno precejšnje.

Res, on je jasno videl, da Evropa v obče ni prijazna Rusiji. Vezi sorodstva z ruskim carskim dvorom in zložni zgodovinski in politíčni odnošaji so se bili zložili tako, da je Prusija rasla pod mogočnim okriljem ruskega orla in je to sáma priznavala. Katkóv je po spominih mladosti svoje visoko cenil Nemčijo in zagovarjal prijateljstvo ž njo: tudi nemško carstvo je pozdravil brez straha. Ali Nemci v tridesetih in štiridesetih letih so bili precěj drugačni kakor so sedaj: tu se je bil Michail Nikiforovič nekoliko zmotil, zmoto svojo je uvidel s polno jasnostjo po berlinskem kongresu, ko je Prusija in ž njo Nemška pokazala pravo svoje lice in začudila svet z nevhvaležnostjo svojo. Že prej se je glasil Katkóv časih proti poplavi zapadnih (poljskih) pokrajin z nemškimi tvorníčarji in delavci na škodo ruskemu obrtu in kupčiji. Ali po berlinskem kongresu se je obrnil naravnost od Nemčije k Franciji, četudi ga je nestalnost francoskih odnošajev nekaj odvrčala od formalne zveze ter je priporočal in — sme se reči — tudi največ pripomogel, da se je Rusija vendar poprijela politike »svobodnih rok.«

Ker je videl, da si je ruski národ na svojih prsih odgojil ljutega gada, boril se je Katkóv z vso odločnostjo tudi za gospodarsko samostalnost in neodvisnost od Nemčije. Carine so se povečavale, da se váruje domača produkcija, in ko je Nemčija začela iztiravati ruske podložnike in povišavati carino tako, da je ruskemu žitu skoro popolnoma zaprla mejo: odgovorili so Rusi odločno z zakonom z dné 26. marcija t. l., po katerem se morajo Nemci seliti iz Rusije ali pa se porusiti, če hočejo obdržati posestva, tvornice, mesta ravnateljev, oskrbnikov itd. Nemčija pa je na to začela bój proti ruskim kreditnim papirum. Ali Katkóv je kmalu mogel povédati, da ta bój, ker je ostal osamljen ter se mu niti Dunaj ni pridružil, škodi največ Nemcem, in je videl, da je tudi ta bój le korak dalje do gospodarske samostalnosti Rusije, kakor je bil tudi že Ivan Aksákov spoznal. Katkóv že dolgo ni zaupal Nemcem: radi bi bili dobili njegovo pomoč. Take poskuse je naravnost tiskal in bičal, pruskemu princu Frideriku Karolu pa je v lice dejal, da je Nemcem odločen nasprotnik.

Godilo se je njemu, kakor se godí slovanstvu sploh.

Neprijatelji slovanstva so govorili, da je Katkóv panslavist, med Slovani pa se je čulo časih, da je preveč Rus, celó — panrus. Resnično to ni, ni jedno ni drugo. Baval se je bil s slovanskimi jeziki in je poznal literature. V politiki se je najprej moral pečati s Poljaki za vstaje 1863. leta: vstaja je bila udušena in Poljska urejena tako, da se je povečal ruski vpliv in da je ruski jezik dobil veljavo državnega jezika. Vse to je bil priporočal Katkóv. Potem pa je jedenkrat izjavil, da je ruski národ pripravljen desnico dati poljskemu, ako se zadovolji z etnografsko Poljsko in ako se odreče zgodovinski Poljski do 1772. leta ter sprejme misel slóvanske vzajemnosti brez »zadnje misli« ter ne rabi nič več za orodje tujih spletek proti Rusiji. Večkrat je omenjal odnošaje avstrijskega slovanstva in jih z veseljem pozdravljaj, če je napredovalo. Grajal pa je nasprotnike slovanske ravnopravnosti, če se je kratila. V obče pa se ni veliko bavil z avstrijskim slovanstvom, veliko menj kakor bi se bil »panslavist«; on je bil res najprej in najbolj Rus bistrega uma in je videl, da ima slovanstvo z Rusijo veliko svetsko nalogo, kateri se Rusija odreči ne sme, če se neče odreči zgodovinskemu svojemu razvitju. Borbe za slovanstvo ni iskal, ali ko so jo narinile grozote v Bolgariji in je ves ruski národ prešinila jedna misel, da treba krščanskim bratom pomoči: povzdignil je tudi on odločno mogočni svoj glas ter je po berolinskem kongresu budno motril dogodke na Balkanu in ni nikoli malodušno pritrdil ónim, ki so nejevoljni svetovali, da Rusija prepústi nezahvalne balkanske

národe samim sebi, in ni obupoval ni tu, ko so mnogi Rusi obžalovali, da se je na Balkanu prelilo toliko ruske krvi in za južne brate dalo toliko materijalnih žrtev. —

Vzela ga je smrt kakor vojnika sredi boja 1. dan avgusta t. l. v selu Znamenskem. Oddehnili so si Nemci in Madjari in izlivali žolč še nad odkritim grobom. Obžalujmo!

Slovanstvo, Francozi in Angleži pa so izrazili sočutje svoje na dostojen način. V Rusiji se je javil s prestola glas globoke žalosti: »Silna beseda ranjkega Vašega moža, oduševljena z gorečo ljubeznijo do domovine, budila je rusko svest in jačila zdravo misel v burnih časih.« — Ali »v žalosti imamo nado: umrl je človek, pravi krščan, ki je delal jedino le za srečo bližnjega, trudil in mučil se za domovino z vsemi silami (vladika možajski Aleksander).« — On si je bil popolnoma svest »velike zgodovinske naloge, za to je beseda njegova imela tolik pomen (Nóvoe Vrérmja).« — Rusija izgublja »ne samó največjega časnikarja, ki je ustvaril politični pomen ruskega časništva, ampak izgublja sosredotočen um, ki je v težkih časih zbiral okoli sebe zdravo javno mnenje ter mu kazal ravni pot (St. Peterb. Véd).« — Za Moskvo je izpregovoril njen župan Aleksêev in dejal med drugim: »Od poljske vstaje sém je grmela silna njegova beseda . . . bil je mnogim učitelj, nositelj ideje samodržavja, jedinstva sile in mogočnosti Rusije.« — Glasno, silno je govoril »resnico, grozno in neizprosno razkrival laž, odločno in brez strahú branil rusko korist (vladika Misafl).« — Ali za to, »koliko skrbi je pretrpela ljubeča njegova duša, dokler niso vsi jasno videli tega, kar je bil on videl najprej. Koliko žalosti, klevet, hudobnih jezikov moral je trpeti za nesebično svojo službo jasno in živo seznanjati resnici, dokler ni mogočna njegova beseda samó z notranjo silo prešla v zavest in prepričanje milijonov, ki so jo čitali. Res, diven prizor! Človek ne na visokem mestu, brez državne vlasti postaje vodja javnega mnenja mnogomilijonega národa . . . Samó jedno nas vznemiruje pri grobu pokójníkovem: pravi ruski rodoljubi gredo drug za drugim v grob. Bodo li našli se vredni nasledniki, jaki v besedi in činu? (moskovski mitropolit)«

Michaíla Nikiforoviča smemo primerjati »svetilniku, stoječemu na jakem trdem granitu in širečemu vzvišeno-mirno luč po zrkalni površini morja, ko je mirno, ki pa jednako mirno lije spasonosno svojo svetlobo tudi tedaj, ko okoli njega strašno šumi in buči burja, grozno bijó valovi in besni morje . . . Drug za drugim gredó v grob najboljši ljudje. Zakaj so oni bili tako silni in krepki, a mi smo tako mali in slabi? Zato ker so v prvi svoji vzgoji odrasli na načelih vzvišenega

filozofskega idejalizma, ki jim je jačil um, domišljiji dajal krila, širil jim duhovno obzorje in dvigal duhovni vid in vedno držal vprašanja njih misli in njih čuta v višjem, duhovnem krogu. Najbolj pa zato, ker je takšen čisto človeški, prirodni pot njihovega razvitja se vršil pod živim vplivom blagodatnih načel pravega, pravoslavnega krščanstva . . . njihov zaklad je bil na nebu, tja so težile vse njihove svrhe in težnje (vladika Antónij).« Cerkev in društvo, državo in družino, znanost in umetnost, vse strani človeškega življenja je obsejal s svojim orlovskim, bistrim očesom, vse je ocenjeval, označeval in vstrajal s svojim genijalnim umom, ob vsem ga je bolela njegova velika duša . . . Pravoslavje, samodržavje, národnost so velike besede, napisane na zastavi delovanja njegovega, one so od nekdanj osnova ruskega življenja . . . Njegova beseda se je glasila kakor beseda staropisemskega preroka: samó se spomniti gorečih besed njegovih za bratsko združenje slovanstva z Rusijo na čelu, katere veliko bodočnost je oznanjal. Spomnite se njegovih krepkih in silnih svaril, da se ne damo zavleči zapadu; kako je grozno razkrival lažni liberalizem, ki uči novo poganstvo . . . Njegovo tiho, domače življenje je bilo malo znano svetu, ali neki vendar vedó, s kako genljivo ponižnostjo je tu (v cerkvi) priklanjal starikava svoja kolena k molitvi, s kakim pobožnim trepetom se je približeval, da prejme sv. Obhajilo . . . Neizprosno strog odkrivatelj človeške laži na tem pokvarjenem svetu, bil je angelj mirú v nedolžnem otroškem svetu (J. Solovjév).«

Ugasnil je mož, ki je imel v Rusiji vpliv, kakor pred njim noben privaten človek, ker je izražal vest vsega národa. Ko so ga nekdanj vprašali, kako da je car navadno istih mislij kakor on, odgovoril je: »Ker sem tako srečen, da imam iste nazore, kakor car.« Ljubil je carja in domovino, koristil carju, budil domoljubje, ljubil slovanstvo in v človeštvu vse plemenito, ljubil je vse to z živo krščansko ljubeznijo. Sovražil pa in preganjal je vse nasprotno, kakor se spodobi pravemu móžu.

Ugasnil je, ko se je po 1863. l. prvokrat zopet popolnoma bilo postavilo javno mnenje na njegovo stran, ali Rusija ima še móž, bistrjih glav z železno voljo, ki se boré in se bodo borili brez strahú za srečo domovine pod zastavo pravoslavja in samodržavja na vélikem poti, ki ga imata pred seboj Rusija in slovanstvo.

Iz francoske dôbe.

Slovenski uradni spis iz leta 1810. Priobčil P. pl. Radics.

rhiv mesta Kamnika hrani jako zanimiv uradni spis v francoskem, nemškem in slovenskem jeziku iz leta 1810.

Ta spis obseza obravnavo vojinskega sodišča francoskega v Ljubljani o nekaterih kmetih iz Št. Ožbolta, s Troján in iz Hrastnika, ki so umóрили več Francozov. ¹⁾ Nekateri izmed teh kmetov so potem Francozje ujeli ter jih postavili pred vojinsko sodišče v Ljubljani. To jih je obsodilo na smrt in dotični zločinci so bili postreljeni za zidom pokopališkim pri sv. Krištofu v Ljubljani. Uradni spis, ki obseza obravnavo in sodbo v francoskem, nemškem in slovenskem jeziku, tiskan je na dvojni pólí in razširjen je bil po deželi v 600 izvodih. Meni se je zahvaljevati zánj prijaznosti gospoda c. k. davkarja Steske v Kamniku.

Dandanes pripada ta „Sodba“ že najzanimivejšim „redkim stvarim“ dežele naše; zatorej mislim, da mi bodo bralci „Ljubljanskega Zvona“ hvaležni, ako jo priobčuje brez posebnega tolmača. Saj se vsa stvar bere jasno iz spisa in ne potrebuje posebne razlage. Uradni spis — najbrž v Vodnikovem prevodu — slóve takó:

S O D B A.

Posebno zvolenih sodnikov čez tolovajstva krive.

V imenu svetliga Cesarja inu Krala.

Danas trideseti dan prosinca, v' lejtú tavžent osemsto inu deset.

Sodniki za to sodbo so bili zvoleni po postavah francoskih, danih v' lejtú 12 inu 1806. Zbrani so bili iz med officirjev per slovenski vojski v' Lublani, inu so bili ti gospodje:

Baron Roussille, Oberst petiga peš regimenta, vud častniga legioná, Prezident.

Detallant kapitan, osemnajstiga lahkiga peš regimenta, vud častniga legioná, sodnik.

Pessey kapitan, 5 peš regimenta, sodnik.

Dejouglas, kapitan 18 lahkiga peš regimenta, sodnik.

Tissot, kapitan 5 peš regimenta, vud častniga legioná, sodnik.

¹⁾ A. Dimitz vidi v tem činu „einen verspäteten Ausläufer der verunglückten Insurrection der krainischen Bauern gegen die beginnende Fremdherrschaft (October 1809). Glej njegovo „Geschichte Krains“, IV. p. 316.

Primeri tudi poslednje poglavje Jurčič-Kersnikovih „Rokovnjačev“.

Pisatelj.

Uredn.

Alliez, Lieutenant 18. lahkiga peš regimenta, sodnik.

Giraud, Lieutenant 5. peš regimenta, vud častniga legiona, sodnik.

In gospod Coste kapitan 5. peš regimenta, vud častniga legiona je bil referent inu cesarski komissar. Vse té je zvolil Excellenz gospod Maršal vojvoda Dubrovski ¹⁾ inu General Poglavar slovenskih dežel. ²⁾

Za aktuarja je Referent imenoval gospoda Gay furierja 5. peš regimenta. Po zapovdi sedmiga inu osmiga člena postave trinajstiga mesca meglorca lejta pét, ti gospodje si nič niso bili svoji ne med seboj, ne z' nobenim med obdolženi, na nobenimu kolénu prepo-vedanmu, ne po kervi ne po svàšini.

Ti na povelje Excellenz gospoda Maršala vojvoda Dubrovskiga, General Poglavarja slovenskih dežel, vkup poklicani vojskni sodniki so se zbrali v' svoji njim odkázani sodni hiši, de bi sodbo sklenili čez obdolžene, kterih imena so:

Martin Molka, star šest in petdeset let, v' cestni službi, doma na Ovčaku per šent Osvaldu.

Andrej Gril, star petdeset let, kmet pod Berdsko gospojsko, blizo šent Osvalda.

Luka Škofec, star trideset let, kmet na Trojanah.

Luka Sknez, star tri in štirideset let, kmet na Trojanah.

Juri Dobovšek, star dvajset let, rojen v' šent Osvaldu inu ob času vjetja ravno tam stoječ.

Janez Zaic, šuštar, brez dóma.

Anton Dobovšek, France Jerin, Jakob Gerkman, Vrankar, Juri Kus s' perdevkom Laurič, Jaka Šeberkar s' primkam Cencel, Janez Levec, Vovčakar, Tomaž Vovjovec, Mlinar, Juri Vesulak, Juri Mozar, Anton Rozman, fajmašter šent Osvaldski, Nace Fajenc, sodnik per grajšini Gamberski, Matia, hlapec per Rezinu, Paul Zore, Šolmaster v' šent Gothardu, Zuchiati, oče, prejšni šolmaster v' šent Gothardu, Zuchiati Sin, Izlakar, Tomaž Vervar, Podmešak, Šinkovec, hlapec Dentanov v' Limovcu, Lipa, Pečák Sin, Plodnikar, Josef Vervar, star tri in petdeset let, kmet v' Hrastniku, Josef Kral, star šest in šterdeset let, kmet v' Vzidju, Anton Lebar, star devet in trideset let, kmet

¹⁾ Duc de Raguse (Marmont).

²⁾ Provinces Illyriennes.

v Hrastniku, Jakob Logar s' perdevkam Vovgar, star šterdeset let, rojen v Vovču na Kranjskim inu stanujoč v' šent Osvaidu, kader so ga vjeli, Matia Provinšek, star šedeset let, rojen v' šent Osvaidu inu doma ravno tam ob vjetju, Jernej Gradišek, star dva in štirideset let, kmet v Hrastniku inu tam domà ob vjetju; vsi obdolženi, de so skrivno vmorili gospoda Boissaka kapitana adjutanta inu Vernazza, secretaria inu tolmača Excellenz gospoda Maršalla Vojvode Dubrovskiga, inu druge officirje inu soldate francoske ne sname.

Zbor in sodba se je začela, Prezident je rekel Pisavcu pernest inu na mizo pred njega položit pisani sklep 19. dneva tergavca mesca, dvanajstiga lejta inu sklep cesarski od perviga majnika 1806. inu postave od trinajstiga dneva mesca meglovca petiga lejta inu postave od 29. mesca snežnika 6. lejta; po tim je rekel Referentu, de ima brati spis prašanjov inu odgovorov, kar kol so obdolženi in priče govorile, inu kar je proti nedolžnosti obdolženih, al kar jih izgovarja.

Po tim branju je vkalzal Prezident perpelati vjete obdolžene. So bili perpelani brez železja, ne zvezani inu s' svojimi besedniki. Prašani: kako se kličejo, pišejo, kolko so stari, kakšniga premoženja inu déla, od kod so domà, preden so bli vjeti: so odgovorili, inu nar prvi je rekel: se kličem Martin Molka sim star šest in petdeset let, v' službi per cestnimu delu, stanujem na Ovčaku per šent Osvaidu. Drugi je rekel: sim Jakob Logar ali Vovgar star štirideset let, hlapec, rojen v' Vovču na Kranjskim, sim bil v šent Osvaidu, kader so me vjeli. Tretji je rekel: Andrej Gril, star petdeset let, kmet pod grajšino Berdsko blizo šent Osvalda, domà ravno tamkei. Četerti: Luka Škofec star trideset let, kmet na Trojanah. Peti je djal: jes sim Luka Sknez star tri in štirideset let, kmet na Trojanah. Šesti reče: Sim Juri Dobovšek, star dvajset let, hlapec, rojen v' šent Osvaidu inu stanujoč ravno tam, preden sim bil vjet. ¹⁾ Osmi: Josef Vervar, star tri inu petdeset let, kmet v Hrastniku inu, perseženi mož té vasi. Deveti: Josef Kral, star šest in štirideset let, kmet iz Vzidja, preden so me vjeli. Deseti: Anton Lebar, star devet in trideset let, kmet iz Hrastnika, preden so me popadli. Enajsti pak je rekel: Sim Jernej Gradišek, star dva in štirideset let, kmet iz Hrastnika, preden so me vjeli.

Zdaj je bilo dano naznanje obdolžénim, v' kom so toženi inu krivi; potle jih Prezident izprašuje, prašanja sta jim prestavljala gospod Vurzbach inu gospod Kalan, pravdna dohtarja inu tolmača; inu obdolženzi so skuz ta dva odgovarjali.

¹⁾ Sedmi zatoženec, Matija Provinšek, je tukaj izpuščen.

Priče so posebej sprašane, inu krivim so skazane njih prepričanja.

Po tim zaslišimo Referentove razložke inu sklepe; zaslišimo tudi tožene inu njih zagovarjanje, kar so imeli sami reči inu kar so njih besedni dohtarji za nje govorili, ktiri so zadnič rekli, de nimajo nič več perstavit inu de je vse rečeno, kar krivim pomagati zamore. Prezident praša sodnika, če hočejo še kaj razložka. Sodniki reko: nič več. Prezident vkaže zagovarjavcam inu toženim iz sodne hiše vun stopiti, tožene pelajo spet v' njih zapérco. Prezident naprosi Pisarja inu druge poslušavce, de bi vun stopili.

Sodniki sodio per zapertih durih, pričó samiga cesarskiga komisarja, inu Prezident jih praša tako:

So li krivi skrivniga poboja nad francoskimi soldatmi možjé po imenu: Martin Molka, Jaka Lozar, Andrej Gril, Luka Škofec, Luka Sknez, Juri Dobovšek, Matia Provinšek, Jožef Vervar, Jožef Kral, Anton Lebar inu Jernej Gradišek, vsi ti tukaj zaperti; inu Janez Zaic, Anton Dobovšek, France Jerin, Jaka Gerkman, Juri Kuss, s' perdevkam Laurič, Jaka Šeberkar s' perdevkam Cencel, Janez Levec, Vovčakar, Tomaž Vovjovec, Mlinar, Juri Vesulak, Juri Mozar, Anton Rozmann, Nace Fajenc, Matia, Paul Zore, Zuchiati oče, Zuchiati Sin, Izlakar, Tomaž Vervar, Podmešak, Šinkovec, Lipa, Pečak Sin inu Plodnikar, ti vsi ne vjeti?

Volji se pobérajó od spodne stopne gori inu na zadne da Prezident svoj volj. Sodniki z enim glasam sklenejo, de zgor imenovane pregrehe so krivi: Martin Molka, Andrej Gril, Luka Škofec, Luka Sknez inu Juri Dobovšek tukaj zaperti; inu Janez Zaic, Anton Dobovšek, France Jerin, Jaka Gerkman, Vrankar, Juri Kus s' perdevkam Laurič, Jaka Šeberkar s' perdevkam Cencel, Janez Levec, Vovčakar, Tomaž Vovjovec, Mlinar, Juri Vesulak, Juri Mozar, Anton Rozmann, Nace Fajenc, Matia, Paul Zore, Zuchiati oče, Zuchiati Sin, Izlakar, Tomaž Vervar, Podmešak, Šinkovec, Lipa, Pečak Sin inu Plodnikar, kteri so pobegnili. Zgor imenovaniga poboja pak niso krivi: Jožef Vervar, Jožef Kral, Anton Lebar, Jernej Gradišek tukaj zaperti.

Po tim praša cesarski komissar, kaj so obsojenci zaslužili. Prezident zbere spet volje tako, kakor je zgor rečeno. Sodniki sturé pravico inu z enim glasam obsodio k' smerti: Martina Molka, Andreja Grila, Luka Škofca, Luka Skneza inu Jurja Dobovška tukaj vjete inu zaparte, inu Janeza Zajca, Antona Dobovška, Jaka Gerkmana, Vrankarja, Jurja Kusa ali Lauriča, Jaka Šeberkarja ali Cencla, Janeza Levca, Vovčakarja, Tomaža Vovjovca, Mlinarja, Jurja Vesulaka, Jurja

Mozerja, Antona Rozmana, Naceja Fridrika Fajenca, Matia, Pavla Zoréta, Zuchiata očeta, Zuchiata njega Sina, Izlakarja, Tomaža Vervarja, Podmešaka, Šinkovca, Lipa, Pečaka ta mladiga inu Plodnikarja, ktirih ni tukaj. Ta sodba je po členih 1., 2., 4. inu 6. postave od 29. snežnika mesca, lejta šest, ki tako govoré:

Pervi člen: »Rop sturjen z' očito silo, inu po tolovajsko na cestah inu ludskih potih, tudi storjen v hišah z' notri lomljenjam al s' hojo po lojtri bo po oznanenju te postave pokorjen s' smrtjo.«

Drugi člen: »Kdor bo prepričan, de je na cestah inu potih popadel al deželniga voznika naj bo na suhim al na vodi, al poštniga kurirja al njegov ronc ¹⁾, al kurierja, ki nosi kralovne al ministreve al gospojskine al generalske pisma, al druge popotnike; ta bo k' smerti obsojen, ako se po njegovimu djanju skaže, de se je koga lotil s' to mislio, de bi ga umoril, al okradel, al njemu pisma, papirje al poslane pisanja vzal, desilih bi ga ne vmoril, ali ne okradel.«

Četerti člen: »Kar je v' prejšnih členih rečeno, to sodio navadni sodniki. Al če zgor imenovane pregrehe nih več ko dva v družbi storé, takrat bodo hudodelci, njih deležniki inu napihavci sojeni pred vojsknimi sodniki inu bodo od tih obsojeni.«

Šesti člen: »Sa deležne, pomagavce inu napihavce so šteti samo tisti, ktiri so toženi inu prepričani, de so k' taki hudobni družbi berljali, al jih vodili, al njim dajali naj bo dnarje al orožje, al orodje inu hasanje za puše s' to mislio, de bi njih perpravili, njim pomagali al njih djanju potuho dali, al de so s' vedesam inu s' tako mislio pod streho vzeli al skrili hudodelnike al njih tatvino.«

Zgor imenovani sodniki jih dalje obsodio, de morejo plačati strošik za vso to pravdo; inu samiga Rozmana, fajmaštra v' šent Osvaidu obsodio, de sapade vse svoje premoženje, karkol se ga znajde.

Vkažejo izpustiti Jaka Logarja, Matia Provinšeka, Jožefa Vervarja, Jožefa Krala, Antona Lebarja inu Jerneja Gradiškega taki pričeoče.

Vkažejo tudi to sodbo dati natisnit po francosko, nemško inu slovensko; jo očito nabiti inu šest sto natisov med ludi razdeliti.

Naročé kapitanu Referentu to sodbo kmalo zelo brati obsojenim, inu jo po vsih besedah dopolniti.

Tudi naročé, de ta sodba naj bo poslana Excellenz gospodu vojsknimu ministru inu Excellenz Gospodu Maršalu Dubrovskimu, kar je narpred mogoče. Pošle naj jo Prezident, kakor vse to zapové postava v' 39. členu 13. mesca meglovca petiga lejta.

¹⁾ Felleisen („Ranzen“).

Skleneno inu sojeno brez narazen iti iz zбора, v' Lublani dan, mesec inu lejto, kakor zgori;

Inu sodniki so podpisali prvi spis te sodbe, kakor sta se tudi podpisala Referent inu Pisavic.

Podpisani: (Alliez, Lieutenant; Giraud, Lieutenant; Tissot, kapitan; Dejougčas, kapitan; Pessey, kapitan; Detallan, kapitan, sodniki. — Baron Roussille, Oberst inu prezident; Coste, kapitan inu Referent, inu Gay, fourier, Pisavic).

Na tvojem srci ...

Na tvojem srci jaz rad bi umrl,
Izdihnil rad dúšo bi svojo;
Umirajoč še v okó bi ti zrl
In zadnjikrat gledal krasoto bi tvojo!
Ném bóžal bi ličice tvoje cvetoče
S trepečo rokó;
Na ustna koralna poljube bi vroče
Pritiskal v slovó ...

Na tvoje prsi bi glávo dejál;
Brez smrtne bridkósti,
V razkošji, v brezmejni radósti
Sladkó bi zaspál,
Zaspál bi mirnó ...
Ko v sanjah bi grob se odprl ...
Krog mene bi tiho biló ...
Na tvojem srci jaz rad bi umrl!

Rádinski.

Na Silvestrov večer.

Spisal Jos. Kostanjevec.

Na Silvestrov večer smo sedeli v krčmi in čakali novega leta. Mnogo nas je bilo in vino, poštena vipavska kapljica, razvozljala nam je polagoma jezike.

Zunaj je med tulečo burjo naletával novi sneg in veje drevesne so tolkle na šipe, kakor pozen potnik, želèč prenočišča.

Tam spodaj na konci mize je sedèl priletni sodni prístav gospod Rodè. V jedno mér je vrtil kupico med belimi svojimi prsti in temno je zrl po nas, ki smo uganjali razne burke in se smijali iz neizkušènih mladih srdec. On sam je molčal in ni se vtikal v naše pogovore.

Ko mu pa nekdo iz družbe napije, napije na veselo življenje v novem letu, odkašlja se in otlo mu zazvené besede iz ust:

»Kaj pa je življenje? Čemú mi na to napijate? Življenje je neumnost, ali pa neumnost je življenje. Kakor hočete! Kdor je neumen, ali čimbolj je kdo neumen, tem večjo srečo ima. A srca tudi

človek ne sme imeti, in živel bo, veselo živel. Kdor ima v prsih srce, ta ne more, ne more srečen biti, gospóda!»

Vsi utihnemo, kakor bi bila nevidna roka tiščala nas za grla. Vedeli smo, da gospod pristav zdaj ne umolkne tako hitro, ko je začel govoriti.

In res, nismo se motili.

»Dolgo že živim na svetu, predolgo, rečem vam,« nadaljeval je, »in vedno hodim po njega trdem tlaku sam. A izkusil in videl sem tudi toliko, da mi lahko verjamete, kar sem vam rekel prej. — Da pa nekoliko opravičim prejšnje besede svoje, hočem vam povedati neko dogodnico. Nič ni posebnega za vas, ali meni se óni dogodki večkrat usiljujejo in vstaja mi v duši spomin na jedinega prijatelja, kojega že dolgo krije zelena gomila.«

Mož se nekoliko zamisli, potem pa začne pripovedovati:

»Bilo je pred tridesetimi leti. Bil sem takrat vseučiliščnik na Dunaji. Tam sem se slučajno seznanil z goriškim rojakom Ivanom Strelom. V kratkem sva se spoprijateljila; družila sva se vedno in niso nama zastonj rekali drugi, da sva »nerazdružljiva.« Ni je bilo najmanjše skrivnosti med nama.

Strel je bil takrat mladenič kakih šestindvajsetih let, srednje, vendar šibke postave. S telesno močjo se ni mogel ponašati, ali njegovo duhovito okó na njegovem prijetnem, nenavadno interesantnem obrazu je kazalo, da biva v tem telesi mogočen duh. Razven tega je sijala iz njega neka milosrčnost in kazala, da ima ta mož nenavadno mehko srce.

Tako je tudi bilo. Njegovo mehko, preobčutljivo srce mu je pri našalo preobilo tujega gorjá, koje tešiti se je vedno trudil.

Od dóma je bil Strel jako imovitih roditeljev. Pošiljali so mu toliko, da je imel vedno nekoliko odveč in s tem je pomagal rad ubožnejšim tovarišem svojim.

Bilo je, kakor nocoj, na Silvestrov večer. Sneg je naletával in burja je tako čudno tulila krog hišnih oglov, kakor bi se podila po mestu tolpa lačnih volkóv. Srečen, kdor je tistikrat domá sedel za gorko pečjo, komur ni bilo treba tavati po mestu, kakor zamrlém!

Midva s Strelom sva prebila večer v krčmi, potem pa že precèj pozno hitela proti dómu.

Le nepodpolno so razsvetljevale svetilke mestne ulice in metale dolge sence na nasprotno stran.

Zavijeva v ozke ulice. Zdajci začujeva nagle stopinje za sábo. Ko se ozreva, stojí pred nama deklica, zavita v navadno zimsko ruto, katera je bila potegnena čez glavo. Nasproti nama je sijalo dvoje lepih očij, katere pa so bile nekoliko rdeče, kakor od joka. Čez drobno čelice so se usipali črni kodri od nagle hoje. Bila je prej visoke, nego nizke postave in imeti je morala že nekoliko nad dvajset let. Strel je ves osupel zrl to divno postavo in kar očesa ni obrnil od nje.

A jaz sem jo vprašal, česa želi.

Deklica mi na to razodene, da prebiva v óni-le hiši v nasprotnih ulicah sáma s svojim očetom, kateri je pa danes nanagloma zbolel. Zdaj pa hoče k doktorju, ali sáma ne vé, kje stanuje kateri najbliže. Hotela naju je torej prositi, da bi ji morda pokazala.

Pri glásu deklícinem se je vidno stresel Strel po vsem životu. Komaj je izgovorila, že jo je prijel za roko, rekoč: »Jaz sem doktor, pojdiva k očetu Vašemu!«

Meni je pa krčevito stisnil roko ter molčé odšel z deklico.

Gledal sem nekoliko časa za njima, potem sem se obrnil in odšel.

Da se je Strel izdal za doktorja, to se mi ni zdelo čudno, kajti bil je medicíneec v zadnjem letu. Toda dolgo nisem premišljal, dospél sem bil do stanovanja svojega.

Kmalu potem sem sladko zaspal.

II.

Predno vstanem drugo jutro, vstopi prijatelj moj.

»No, sinoči si pa gotovo kaj romantičnega izkusil!« kličem mu veselo v pozdravilo, podajajoč mu desnico izpod gorke odeje. — »Sédi in hitro povej, kako je bilo!«

Strel pa ni imel danes nič óne dobre volje, katera se je mene prijela takoj zjutraj.

Videlo se mu je, da je prečul vso noč.

Stopil je k oknu in na mehno bóbnal po zamrzlih šipah, katere so se jele tajati pod gorkoto prstičov njegovih.

Dolgo sem čakal, da bi se obrnil in mi jel pripovedovati, a zastoj. Skoro je tudi mene že ostavila óna dobra volja, vendar je nisem hotel tako hitro odpraviti za ves dan, zato mu še jedenkrat zakličem: »Morda si se zaljubil, kaj? Ha, ha!«

Takrat pa obrne modro svoje okó proti meni in takoj umolknem, kajti nekaj čudnega, nekaj očitajočega je bilo v tem melanholičnem pogledu.

Nato stopi k postelji moji, prime me za roko, gleda me še nekoliko časa molčé, potem pa začne počasi, naglasujoč vsako besedo:

»Priatelj! V šali si prej izrekel óne besede, prosim te, ne ponavljaj jih, ker sinoči sem si nakopal — nesrečo svojo!«

»Nesrečo?« pogledam začujeno ga.

»Dà, nesrečo! Toda, poslušaj me! Izgini še zadnja skrivnost med nama! Davno bi ti bil že moral povedati — olajšal bi si bil srce!«

Pri teh besedah séde ter zakrije obraz v tresoče se mu roke.

»Daleč od tukaj, tam v lepi vinorôdni goriški pokrajini, tam je dom moj. Tam sem preživel lepa mladostna svoja leta, tam presanjáril najlepše ure življenja svojega, dokler me ni tirala usoda ven iz domačega, meni najlepšega kraja. Oj, da bi ga nikdar ne bil zapustil, da bi nikdar ne bil pogledal za zagrinjalo, katero zakriva mladeniču pogled v življenje, pravo življenje, kakeršno je samó na sebi, a ne, kakeršno nam kaže neizkušena mladost! — Lahko rečem z našim Preširnom: »Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!« — Vendar pustimo to!

Na počitnice sem hodil vsako leto domóv v prijazno vas ne daleč od solnčne Gorice. Blizu naše hiše je stala jednonadstropna bela hiša z malim sadnim vrčičem. Lastniki njeni so bili pomrli in hiša je bila na prodajo od jedínega zakonitega dedíča. — Necega poltnega dnc zjutraj se pripelje v vas kočija in iz nje stopi póstaren částnik z drobno deklíco kakih osemnajstih lét. Kaj ti hočem drugega rêči, nego, da je bila ta deklíca lepa, lepa in sveža kakor jutranja rosa! —

Bil je to upokojeni stotnik Mirski s svojo hčerjó Jelico. Stotnik je bil poljskega rodú. Ukupil je prazno hišo in nastanil se v nji, ločen od mestnega hrupa in vendar blizu mesta. Ker sta bila samá, vzal je Mirski iz sosédnje hiše dekle, katera je pomagala Jelici pri vsakdanjih opravilih.

Ko se je to zgodilo, bil sem jaz ravno na poslednjih gimnazijskih počitnicah. Maturo sem bil zvršil dobro in premišljá sem, kam naj se obrnem.

Kmalu se seznanim z Mirskim. Zahajal sem k njemu v prijazno sobico. Tam sva se često pozno v noč pogovarjala in jaz sem se pri izkušenem moži naučil marsíčem, kar mi je koristilo v poznejšem življenji.

Jelica pa je v tacih slučajih sedévala v vznožji očetu svojemu in pletla. Njene oči so visele z vso otroško ljubeznijo na ustnih prijetnega možá ter oduševljeno se žarile, ko je pripovedoval o dogodkih

svojih iz vojskih časov. A tudi v mene se je ozrla večkrat. Ako so se pa ujeli najini pogledi, povabila je svoje oči in se močno zardela.

Kmalu sem čutil pravo potrebo, da sem zahajal k Mirskemu. V srci mojem se je tudi takrat razcvela prva ljubezen in navdajali so me sladki njeni čuti do lepe Jelice. Ni bilo ni ure, dà, celó minute ne, da ne bi bil mislil nánjo, nánjo, ki je bilo odslej moje vse na sveti . . .

Necega večera se zopet odpravim tja. Mirskega ni bilo domá, odšel je bil takoj popóludne k nekemu prijatelju v mesto, a vrniti se je moral kmalu. Tako je dejala Jelica, ki je sedela nã vrti pod staro hruško.

Prisédem k nji. Kaj sva govorila, ne bodem ti ponavljal, saj véš, da prav pametno nikoli ni to, kar govoré zaljubljeni. Povedal sem ji tedaj, da jo imam rad in ona je sramežljivo povabila glavico svojo. Kmalu sva se razumela.

Ukrenil sem, da počakam Mirskega in mu razodenem, da se ljubiva z Jelico; skrivnosti pred očetom ni hotela imeti. I meni je bilo prav tako!

Nekoliko potem pride stotnik. Bil je videti dobre volje in to je še bolj ojačilo moj pogum. Kajti, po pravici povem, srce mi je vendar-le utripalo nekoliko močneje, ko je bilo treba govoriti.

Nekako hlastno sem začel in končal sem prošé ga, naj dovoli, da bode Jelica kdaj žena moja.

Kakor deček sem se zardél, vidèč, da se je Mirski po nekoliko plašnem govoru mojem neverjetno nasmehljaj. Zato dostavim :

»To je resna volja moja!«

Pri tem sem pa vendar očí povésil in z nogo sem brskal drobno kamniče, katero je ležalo na vrtni poti.

»Prijatelj«, reče mi Mirski in mi dene desnico na rame, »prijatelj, Vi ste še mladi in morda niste premislili, kar ste zdaj-le govorili. Tiho!« — reče mi, ko vidi, da sem hotel ugovarjati; »morda ste pa tudi reč premislili ali kakor sem prej rekel — premládi ste! — Zdaj pojdete daleč odtod na véliki Dunaj in tam, no, naj Vam pravim resnico, boste videli tam toliko deklét, da bo Jelica kmalu pozabljena. Ne da bi mislil slabo o Vas, ali mladína — je mladína! — Iz srca rad bi Vam zaupal otroka svojega in zató Vam rečem: »Kadar končate studije svoje, tedaj pridite in ako bodete še takih mislij, kakor danes — brez skrbi Vam izročim najdražji zaklad svoj!«

Jaz pa sem v srci trdno sklenil, da ji ostanem zvest . . .

Prišel sem na Dunaj. Vse moje mišljenje je tudi tukaj veljalo le nji, kateri je bil posvečen vsak udarec srca mojega. In hrepenenje, da

bi jo tem prej mogel vèsti pred oltár, naudajalo me je vedno, da sem se še pridneje poprijel studij svojih.

Vsake počitnice pa sem prebil domá v bližini njeni. To, prijatelj, bili so najlepši dnevi življenja mojega!

Pred dvema letoma pa je bila hipno konec vse sreče moje. Poln veselih upov v lepo bodočnost sem se bil vrnil na Dunaj.

Z Jelico si nisva mnogo dopisovala in — to je bila nesreča moja! Pogovarjala sva se le ustno vsako leto. Kaj pa je bilo treba, da si pisáriva, saj sva védela, da sí ostaneva zvesta, zvesta do smrti!« . . .

Tu se prijatelj moj zopet zamisli, vstane ter začne hoditi po sobi. Obraz mu je bil še bledejši kakor početkom.

Potem pa nadaljuje:

»Nečem te mučiti z dolzim pripovedovanjem, prijatelj! V kratkem zveš, kako se je zgodilo dalje. — Necega dné dobim pismo iz Gorice. Pisal mi ga je prijatelj in poleg družega je omenil tudi, kakor slučajno: »Zbilja! Hotel sem ti nekaj povedati. Jelica Mirska se moží, kmalu se preseli s svojci v Trst!« — Prijatelj, kaj sem čutil pri teh vrsticah, ne morem ti povedati. Koliko nočij sem prečul, ali — prebil sem. Zlasti pa so mnogo pripomogla prijateljeva pisma, da sem pozabil ljubice svoje. Ker Mirski namreč ni stanoval v mestu, pošiljal sem pisma na Jelico navadno goriškemu prijatelju svojemu, da jih je nosil Mirskemu. In ko sem na prijateljevo poročilo v ognjenih besedah pisal Jelici ter pismo ji poslal po prijatelji svojem, od nje niti nisem dobil odgovora, pač pa obširen list prijateljev, da je vse za mujeno. Hotel sem jo pozabiti. Mislil sem tudi, da sem jo pozabil. Kaj pa mi je bilo za jedno žensko? Saj jih je toliko na svetu in kakor ona z máno, tako jaz ž njo!«

»No, in najbolje si se maščeval, prijatelj, da si drugo izbral!« rečem mu jaz. ~

Povedati moram tukaj, da se je bil Strel pred jednim mesecem zaročil z lépo hčerko nekega češkega trgovca na Dunaji. Domá so mu bili namreč vsi pomrli in ker je bil sam, prevzeti je hotel domovánje svoje. Prej pa si je hotel izbrati žensko srce, katero bi mu pomagalo nositi težave življenja. Poročiti se je imel že prihodnji mesec.

Komaj sem bil izgovoril óne besede, strašno mu je obledelo lice in kakor iz groba so mu zvenéle besede iz ust:

»In to, vidiš, to je moja — smrt!«

Ko sem ga neverjetno pogledal, nadaljeval je:

»Ona deklica, katero sva videla sinoči, bila je Jelica Mirska!«

Glas začujenja se mi je izjavil iz prsij in nekaj se mi je zasvitalo v glavi. — Oni pa je nadaljeval:

Z Jelico sem šel po stópnicah in kmalu sem stal pred bolniško posteljo starega stotnika.

Komaj me je ugledal, zasvetilo se mu je okó in rokó mi je podal. V tem trenutku me je spoznala tudi Jelica in začela se je tresti, kakor šiba na vodi.

Mirski pa mi je rekel:

»Védel sem gospod Strel, da bode tako. Usoda je naju še jedenkrat privédla skupaj. Nečem Vas spominjati, da ste me nekoč vprašali za roko Jelice moje, sam sem Vam dal svobodo, da prej stvar premislíte — in kakor je videti, premislili ste si.«

»Káj? Jaz? Ali se ni ona omožila, ali vsaj se imela omožiti?«

Bolník me je neverjetno pogledal, potem je mirno rekel:

»Vidim, da se hočete šaliti iz starega možá. Bodisi, jaz tako ne bom dolgo, ali Jelica, Jelica — kaj bode sirota sáma na svetu?«

Kakor okamenel sem ostal pri postelji in nisem se upal pogledati bolníku v obraz. Napósled se pa vendar zdramim in začnem mu pripovedovati ob ónem pismu.

Starček me mehko pogleda, potlej pa reče:

»Hvala Bogú, da sem Vas danes našel, da Vam lahko pojasnim to stvar. — Povedati Vam tedaj moram, da se Jelica nikdar ni hotela možíti, da je Vas ljubila vedno in Vas še dandenašnji ljubi. Oni pa, kateri Vam je to pisal, hodil je za njo in jo hotel imeti za ženo. Ali jaz sem mu jo odbil. — Maščeval se je tedaj s tem, da Vam je pisal óno pismo, maščeval s tem, da je odtegnil srce Vaše — otroku mojemu. Oj, zakaj Vas ni bilo tako dolgo nič domóv, vse bi se bilo lepó poravnalo! Žalilo me je res dolgo molčanje Vaše, toda Jelice svoje Vam tudi nisem hotel usiljevati. Dalje ni res, da bi bil jaz že takrat odšel iz Gorice; to se je zgodilo šele pred mesecem. Odšel sem pa samó zató, ker od Vas ni bilo ni duha ni sluha in ker je deklè moje venelo kakor roža v jeseni. Nisem se nič več mogel videti na Goriškem in ukrenil sem naseliti se v domovini svoji — v Galiciji. Toda na poti sem nevarno obólel in zdaj že tri tedne ležim tukaj na Dunaji!«

Prijatelj, moreš si misliti, kako so me zbóle te besede. Sladák čut je zopet naudal srce moje; podoba njena je vstala v njem znova čista, lepa kakor nekdanje dní. Ljubezen v srci mojem ni bila ugasnila,

kakor sem menil, le dremala je, in zdaj se je zopet vzbudila, zopet vzplamtela v čist neugasen žar. —

Hotel sem skočiti k Jelici, objeti sem jo hotel in reči ji: „Bodi zopet moja!“ A obstal sem. V spomin se mi je usilila nevesta, nevesta, katera ima besedo mojo, usilil se mi blagoslav roditeljev njenih!

Obstal sem tedaj na mestu in nemo sem zrl na tresočo se deklico.

Iz tacega stanja me vzdrami zopet glas stotnikov:

»Oj, koliko bi dal, da vém Jelico v varstvu Vašem!« Takrat pa se nisem mogel več vzdrževati, vrgel sem se pred bolnikom na kolena in razodel mu vse, vse, kar sem trpel od ónega dné, ko sem dobil óno ležnjivo pismo, do ónega nesrečnega časa, ko sem se zaročil z drugo.

A bolnik me ni slišal do konca. Med pripovedovanjem mojim je rahlo zaspal. — Ona pa se je vrgla na mrtvo truplo in jokala je, da mi je jok ta trgal nesrečno srce.«

Tu je Strel premoknil in okó mu je zatemnelo. »Ubogi prijatelj!« vzdihnil sem nehoté in podal mu desnico, katero je krčovito stisnil.

* * *

Pripovedovalec je umolknil nekoliko in nemo in zamišljeno smo zrl tudi mi vsak v svoj kozárec. Minila nas je prejšnja veselost in obstali smo, kakor bi slišali, da je baš zazvónilo in da se je nekdo prijatelj naših ločil s tega sveta.

Le nekateri filistri so majali z glavámi. Prístav pa pretrga molk.

»In res, gospóda, prav je govoril Strel — to je bila njegova smrt! Mož ni hotel prelomiti nevesti dane besede, ali z druge strani mu je umiralo srcé. — Hodil je krog kakor brezumen. Nevarna vročinska bolezen ga vrže na posteljo. In ko je proti pómladi okreval nekoliko, svetovali so mu zdravniki, naj odide z Dunaja v sólčno goriško podnébje. Nekoliko tednov potem dobim poročilo, da je nesrečni prijatelj dobil mir — v hladnem grobu.

Jelica je po smrti očetovi odšla k sorodnikom svojim v Galicijo. Nevesto Strelovo sem pa še tisto leto videl v Praterji v veseli družbi. Lep, mlad gospod, ki se je sukal okoli njé — bil je zaročenec njen!

In zdaj Vas vprašam, gospóda, ni li srce naše vzrok vse naše nesreče? Povem vam, kdor nima srca, ta veselo živi, ali drugi so reveži, strašni reveži!«

Molčé smo povzdignili vsak svoj kozárec in zahvalivši se gospodu prístavu za njegovo pripovedovanje, razšli smo se vsak proti svojemu dómu.

Rastlinske bolezni.

Spisal Ivan Šubic.

V.

Bolezni, izvirajoče iz vpliva rastlin in živalij.

sovražniki rastlinskega rodú se družijo živalski neprijatelji, ki na mnogovrstne načine napadajo cvetlice in škodujejo njihovemu zdravju. Nekateri jim sekajo zunanje rane, ker se hranijo z rastlinskimi organi, drugi pa živé v njih telesi ter se gosté s sokovi, ki si jih je priredila cvetlica v svojo porabo. Ranam posledica so jednake bolezni, kakor sploh pri vsakem mehaničnem poškodovanji. Živali ogrizejo, osmučejo, navrtajo in polomijo različne rastlinske dele. Potem se javljajo iste posledice, kakor tedaj, ko druge zunanje sile sovražno posežejo v rastlinsko življenje. V zadnjem slučaju pa bivajo živali v jedni dóbi svojega življenja, ali pa vse žive dni, na rastlini ter se hranijo s tvarino njenega trupla — to so zajedalci, ki morejo cvetlico toliko nadlegovati, da obolé organi na mnogovrstne načine. Listi in veje se posušé, rastlina hira in daje uboge plodóve, dokler ne omaga in ne pogine. V ugodnejših slučajih pa se napadeni del čudovito izprevije in spači. Na koreninah, déblih, vejah, listih, cvetovih in na sádu izrastó zanimivi izrodki — hrge ali šiške — v katerih biva mladi zárod dotičnega zajedalca. Te jako pripravne hišice mu dajú varno zavetje in primerno hrano. Izrastki imajo vedno določeno podobo, ki je značajna za njihovega prebivalca. Nastali so po vbadu male živalice. Dražena rastlina pošilja na ranjeno mesto nenavadno veliko sokov in tedaj nastane nov tvor, v katerem stanuje mrčesja zalega in se gostí s pridelki tujega truda.

Posebno veliko sovražnikov imajo rastline med žužélkami. Ves ta ogromni rod ima le malo koristnih vrstij. Skoraj vse žužélke bijejo neprestan bój z rastlinami. Navzlic mali svoji postavi in skromnim svojim mócem uničíjo hrosti, gosénice in njih sorodniki največja rastlinska bitja in pomoré cvetáno širnih pokrajin; škodljivcem pomagata nečuvenci razplod in neznansko število, toda da se človek časih jako težko brani združenemu navalu majhnega neprijatelja. Ko jih pokonča mirijade, stopijo takoj druge lačne legije na pozorišče!

Hrosti preganjajo cvetlice v vsakem stadiji življenja svojega. Njih ličinke in tudi popolne oblike se odlikujejo z ogromno požrešnostjo. Za velikega razploda pokončajo ves vrtnikov in poljedelčev

úp; le nekatere vrste tvorijo neškodljive šiške na cvetličnih organih. Ličinke in hrosti se lotevajo vseh mogočih rastlinskih delov. Korenine, steblo, les, skorja, listje, popki, cvetovi in plodovi, vse jim gre v slast, če ne jedni, pa drugi vrsti. Ličinke rjavega hrosta ali navadnega kebra glojejo korenine vseh rastlin, ki jih človek sadí na vrtu in na polji. Ker prebivajo tri do štiri leta v zemlji, naredé obilno škodo. V lesu vrtajo mnogobrojni rogíni; v šibkih borovih mladikah se naseli rjavi borovi lubadar ter pregrize vejice, da odpadejo in se človeku zdí, da je drevó obrezano. V strženu mladik sadnega drevja živi stožkasti rilčkar, in odgrizava rastoče vejice; v hrastovih mladikah se nahaja sorodnica španjske muhe, ki na podoben način kvari poganjajoča stebelca. Pod drevesno skorjo delajo nevarne rove mnogoštevilni drugi lubadarji. Smrekove gozde uničuje pisan, majhen, valjast hrostek, ki je pred sto leti na Harzu pomoril dva milijona débel. Podobne vrste živé na jelkah, druge pa na boru, kjer na isti način pokončujejo gozdna drevje. Sorodni likarji se naselijo pod lubjem listnatega drevja, posebno na brestu, hrastu, češplji in na brézi. Listje žrè rjavi hrost v družbi z raznimi sijajniki, od katerih se dvestoinosemdeset vrst živi ob evropskih listnatih rastlinah. Tu sèm spada prstni bolháč, zelen ali plav hrostek, ki objeda vrtna zelišča, osobito zelenjave. Drugi se lotevajo trsa, fižola, detelje, žita, šparglja, lilij, krompirja itd. Zaradi poslednje rastline je ameriški koloradovec spravil evropske gospodarje v velik strah. Popustóšil je v Severni Ameriki že širna krompirjeva pólja in v novejšem času se je prikazal tudi na Nemškem. Sedaj je prvi strah minul in upati je, da se v naših krajih ne zaredí ta mali mrčes, ki v kratkem uniči ves krompirjev pridelek velikih pokrajin.

V plodovih nahajamo dokaj rilčkarjev, n. pr. v gráhu takozvanega graharja, v žitnih zrnih škodljivega črnega žužka, ki se tako hitro plodí, da ima jeden par v teku jednega leta blizo šesttisoč potomcev! Lešnike vrta sivi lešnikar, čegar ličinka se hrani ob jedrčji, konečno pa tródo lupino prevrta in se zarije v zemljo, kjer čaka popolnega preobraženja v hrosta. Rilčkarji tudi napadajo jabolka, hruške, češplje, češnjje, malinje in druge užitne sadeže. Število njihovo je toliko, da moremo na tem mestu le s splošnimi besedami opozoriti na kvarno delo hrostov, ki se živé ob rastlinah in delajo človeku škodo.

Hrostom pomagajo gosenice metuljev, ki tudi ne prizanašajo nobenemu organu, a posebno jim gredó v slast zeleni rastlinski deli. Na zeliščih in žitu obirajo liste in mladike neštevilne gosenice. Tu omenjam ozimne sovke, ki se hrani z ozimnim žitom, po zimi pa čaka v zemlji, da v prihodnji pomladi zopet prične delo svoje; kapusova

in grahova sovka obirata kapus, grah, fižol in druge stróčnice. Znani belini (kapusov, repni, ogrščíćini belin) glojejo rastline, po katerih jim dajemo pridevke. Naša listnata, osobito sadna drevesa morajo žrtvovati listje svoje številnim gosenicam; te só n. pr. glogov belin, gobovec (na sadnem drevji, na rožah, topólih, hrastih, lipah itd.), zlatorítka (na sadnem drevji, hrastih, bukvah), prsteničar, véliki koprivar (na sadnem drevji, brstu in vrbah). Sprevodni prelec uničuje prostrane hrastove nasáde, trsna véšča pa vinógrade. Smrekovih gozdov se polotevajo smrekov in borov prelec, borov pedic in drugi sorodniki. Popke in mladike pokončavata mali in véliki zimski pedic, ponočnjaka, ki si zbirata žrtve med sadnim drevjem. Borova sovka se naseljuje v mladike borove, bórov zavijač pa v njegove končne popke; smrekov molj pokvari popke na smrekah in je vzrok, da izgubé drevesa normalno svojo rast. —

V skorji in v lesi vrtajo različni mólji, ki si izbirajo na smrekah borih in mecesnih bivališče svoje; vrbov zavrtáč rije po sadnem drevji, vrbah in topólih; kostanjev prelec dela rove po divjem kostanji, orehu, lipi in drugod. — Cvetovom in plodovom škodujejo mólji, ki so vzrok črvivim jabolkom in hruškam. Gosenica predre v sad, kjer ostane navadno do jeseni. Potem skozi znano črvojedino luknjo prerije plod in se zabubi v drevesni razpokani skorji ali pa v hramih, kjer leží sadje nakopičeno.

Izmed muh ali dvokrilcev so posebno znamenite hrčice in bližnje sorodnice. Njih lićinke se izležejo na rastlinah, ali v njih samih, krog njih pa nastanejo posebni tvorí, hrge in šiške, v katerih sedí mladi zárod. V najpriprostejših slučajih zvijó list skupaj in zaléga prebiva v zavoji. Na hruški zavija listje hruščna hrčica, na rožah pa napravlja jednake tvore šipkova hrčica. Bukovi listi pogostoma nosijo temno rdeče, podolgovate in priostrene izrastke, ki so na sredi otlí. V njih tići lićinka búkove hrčice. Sorodnice se naselijo za listno nožnico in v stébla ter provzročujejo tu različne otekline; časih odpade nabodeni organ in rastlina trpí dokaj škode.

Kožekrilci pošiljajo v prvi vrsti rastlinske óse v bój. Borova grízlica léže jajčeca v igle navadnega in črnega bora in ogromno škoduje borovim gozdom. Družice se lotevajo smrek in mecesnov, ali pa se spuščajo na sadno drevje, lipe, vrbe, breste, rože itd. Nekatere vrtajo bilke in stébla, druge pa se vselijo v plodove in jih pokončavajo. Zajédni kožekrilci provzročujejo prave šiške. Živalca nabode rastlino in položí jajčece v luknjico. Krog mlade lićinke zgradí rastlina posebno hišico, v kateri se mrčes zabubi. Mnogo šíšek nosi hrast;

mehki in trdi izrastki razne oblike in velikosti; srajčnim gómbom, ar-tičokam in jabolku podobne, léčaste, ledvičaste, podolgovate in óble šiške sedó časih družno na jednom in istem listu. V vsaki šiški leží mrčes druge vrste. Znana ježicarica vsaja jajca na dno skledice, v kateri sedí mladi želod. Potem se plod pokvari in mesto njega vzraste gubat spaček — ježica —, v kateri se skriva mala ličinka. Na Ogrskem, Hrvaškem in v Slavoniji naberó po širnih hrastovih gozdih sila veliko ježic, ki rabijo v strojenje živalskih kóz. Bolehavi izrodki ne škodujejo vidno orjaškemu hrastu, človeku pa prinašajo obilno dobička. Prave lavantinske (aleponske) šiške nastajajo po vbadu kožekrilca, ki je podoben listni šiškarici naših hrastov. Šiške imajo veliko čreslene kisline v sebi in zato jih kupujejo strojarji, rabijo jih v zdelovanje tinte in dokaj kemijskih preparatov. Šiškarice so torej koristne žuželke; dajó nam važne pridelke vrhu tega pa sprejemajo v hišice svoje mnogo sorodnih gostačev in najezdnikov, katere tudi prištevamo koristnim mrčesom. — Na rožah se pokažejo časih zmršeni, z vlakni pokriti tvorí, kakor jabolko debeli. Provzročila jih je rožna šiškarica s svojim vbadom. Pravimo jim Adamove glave, srborítke ali bedequari; poprej je babjevérstvo rabilo te spačke v razna zdravila. —

Polukrilci živé tudi v obilem številu na rastlinah. S svojim rilčkom sesajo cvetlične sokove. Tam pa tam se naselijo v ogromnih množicah in delajo silno škodo. Nekatere vrste izločajo iz zadka in posebnih cevij na njem sladák sok, ki se širi po listu, da se lepo sveti. Tej prevlaki pravimo »medena rosa«. Tudi se pogostoma levé, slečeni lévi pa krijejo listje, kakor bi bilo z moko potreseno — »medena slana«. To velja posebno o rastlinskih ušéh, ki se najrajši naselijo na zelenih rastlinskih delih, bodisi na gorenji, bodisi na spodnji stráni listovi. Nam je v prvi vrsti znana rožna ušica, ki živí na rožah, časih — v neznansem številu. Od jednega samega para se nakotí v jednom poletji več milijonov zaroda. Poleg rožne ušice se nahajajo pri nas žitne, ječmenove, hmeljeve, češpljeve, jabolčne, hruševe, grozdjičeve, makove, kapusove, bobove ušice in še dokaj drugih vrst, ki pijó rastlinske sokove. Nekatere sorodnice delajo tudi hrge in šiške. Tu moramo na prvem mestu imenovati zloglasno trsno uš, ki je najbrž iz Amerike prišla k nam. Njeno življenje je čudovit prerod, katerega dandanes pač vsak umni vinščak pozná vsaj v glavnih potezah. Nekrilate samice živé na koreninah trsovih in provzročuje tam otekline — hrge — po katerih se korenina posuši; ž njo vred pa odmrjó tudi nadzemni deli trsovi. Zadnje poletne generacije dobé krila, zapusté korenine ter gredó na sosednje, zdrave trse; tam zleže zadnji zá-

rod tako zvana zimska jajčeca, iz katerih se v prihodnji pomladi izvalé novi škodljivci, nekritelati mrčesi.

Krvava ušica srka sokove iz jablan. Naséli se v skorji, ki potem jame otekati in odmirati. Drevó dobi »raka« in konečno pogine, ako nismo pregnali škodljivca — ter zacelili rane. Na topólih vbada topolova mošnjičarica listne peclje in léže jajca vánje. Pecelj začne otekati in se sukati; konečno tvorijo zavoji posebno otlino, v kateri prebivajo izlezle ličinke. Neka sorodnica navrtava češplje in je vzrok velikim izrastkom, ki niso užitni. V korenine in stébla raznih kâpusov polaga jajčeca svoja valjasta kapusova ušica; navrtani deli obolé, rastlina pa ostane pritlikava in mršava.

Razven imenovanih biva še dokaj družih polukrilcev na naših domačih in tujih rastlinah; časih so škodljivi, časih pa zopet koristni. Izmed poslednjih imenujem ušico košeniljko, ki navrtáva košeniljni kakt. Od posušenih živalic delajo krasno-rdeči karmin, ki nadomestuje nekdanjo dragoceno škrlatno barvo. Na skrajnih mladikah nekaterih smokev v Vzhodnji Indiji prebiva lakov črvec, od katerega dobivamo znani šelak, ki rabi v izdelovanje zamáz, pečatnega voská, raznih pokostov itd.

Tudi nekatere grinje se rade naseljujejo po naših rastlinah, da jim srkajo redilne snovi. Listje začne hirati in rmeneti, ali pa izrastejo hrge in šiške, podobne ónim, v katerih živé žuželke. Na trsu, na orehu, lipi, javorji, jelši in drugod se prikažejo časih živo barvana gnezda, sestavljena od gosto spolsternih vláken in vláka. Te lise krijejo zalego raznih grinj. Šiške dobivamo navadno v velikem številu na listu naših dreves: lipa, klèn, čimž, brest in jelša. Dostikrat se list čudno izprevidje in nagubá, v kotih pa tičí zalega te ali óne pršice. Listi hruške in sploh pečkatega sadja postanejo »kozávi« od grinj. Živalica vbode v list, tkanina se začne širiti in povečevati, medstanični prehodi postanejo večji in v njih prebiva potem mladi zárod. (Dalje prih.)

Tiha ljubezen.

Drcé jimá zaplamení,
Oh, neizmérno,
Po drugu družé hrepení
V ljubezni véрно.

Pri drugem drug bi živel rád
Življenje družno,
A širen in globòk prepád
Ju lóči tužno.

Prehòditi ne dá se, ah,
Ni preskočiti —
Mogoče se je le v sanjáh
Jimá ljubíti.

Jos. Kržišnik.

Književna poročila.

Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse vom Dr. Karl Štrekelj. Wien.

1887, 8°, 122.

(Dalje.)

Acc. pl. na *i* pri *u*-deb., kateri se nekolikokrat sliši v tem narečju, tolmači pisatelj na ta način, da pravi: „es ist als eine Anlehnung an den plur. nom. anzusehen“. To ni prav verjetno. Končnico *i* acc. pl. *u*-deb. nahajamo od XVI.—XVIII. stoletja v precejšnjem številu in, kar je odločevalno, vidimo, da imajo iste jednozložnice to končnico, katere se končujejo v gen. sgl. na *u*. Tako čitamo v Truberjevem „Ta drugi deil tiga nov. test. (1560)“ trikrat lyfti, v njegovi knjigi „Ta prvi deil tiga nov. test. (1567) nahajamo: fidi Marc. 13 a; ploty Luc. 14 b; lyfti A. 9 a; gradi Reg. 219. V Krellovi „Postili“ je najti: dary 42 b, 50 b, 67 b; listi 48 b, 171 a; laffy 58 a; siny 136 b; tati 161. Tudi Dalmatin rabi mnogokrat te oblike n. pr. lasy Pr. Gen. 54, Nem. 6, 8, Lev. 14; dari Ex. 25 etc. V Hrenovih Evangel. (1612) čitamo štiri primere: dary 23 a, glasy 79 a; ploty 162 b; lyfty 5 a; v slovenskem prevodu Stapleton. evang. nahajamo dări 94; zolny (= čolne) 118; volli 175; fini 141. V prvem pastirskem listu (1631): dari 101. V dvanajst let mlajšem prevodu Skallerjevem beremo gradi (dvakrat) in dari (desetkrat). V Schönlebnu (1672) so naslednji acc. pl. na *-i*: dary (trikrat), glasy, ploty, fyny, lyfty. Tudi Kastelcu in Janezu Svetokriškemu niso te oblike neznan; posebno v zadnjem čitamo prilično precj primerov. Če pomislimo, da je to obliko najti skoraj izključno pri jednozložnicah, katere gredó v mnogih sklonih po analogiji *u*-debel, katerim je gen. sgl. na *-u*, nom. pl. na *-oví*, instr. pl. na *-mí*, tedaj bomo priznali, da to ni nom. pl., nego, da je to ostanek *u*-deklinacije.

Kako pa to, dalo bi se ugovarjati, da ni potem tega acc. pl. na *i* najti samo pri pravih *u*-deblih? Nahajamo to končnico skoraj pri vseh onih besedah, kateré se sklanjajo v nekaterih sklonih po *u*-deklinaciji. Pri nas se je izgubila *u*-dekl., ohranili so se od nje samó ostanki, dasi mnogi. Zakaj so posebno ali jedino jednozložnice prešle v deklinacijo *u*-debel to ni težko povedati. Vsa *u*-debla so bila jednozložna in tako je jezik zmatral časoma vsako jednozložnico za *u*-deblo. Ker se pa nekatere teh besed, katerim je v acc. pl. končnica *-i* v nom. pl. končujejo na *-je*, tedaj nekoliko gredó po analogiji *i*-debel, ker je njim nekolikrat gen. pl. celó na *-i* m. *-ov* in ker bi se tudi *mí* v instr. pl. dal ravno tako dobro za ostanek *i*-debel kakor *u*-deblu zmatrati, zato je verjetno, da so pri acc. pl. na *-i* vplivala tudi *i*-debla, da so tedaj tudi ona pripomogla k temu, da se je ohranila končnica *u*-debel,

katera je v tem slučaju jednaka oni *i*-debel. Pozabiti se ne sme, da je skoraj vedno ta *i* naglašen. S popolno gotovostjo se v tem slučaju ne da določiti, imamo li analogijo *i*-deklinacije ali pa ostanek *u*-deklinacije, kateri se je razširil tudi čez *z*-debla, v zadnjem slučaju je pa gotovo vplivala nekoliko tudi *i*-deklinacija. Sploh je časih težko vpliv *i*-deklinacije ločiti od onega *u*-debel, ker sta se obe pomešali; beremo celó *tatovi, gostovi*. Acc. na *i* živi v mnogih krajih slovenske zemlje, toda omejen skoraj povsod na jednozložne besede. Pozna ga n. pr. beneško narečje (Klodič §. 39.), govori se v mnogih krajih na Gorenjskem in v narečji Belih Kranjcev.

Na str. 71. čitamo o sestavljeni sklanji: »Der Genetiv des Masculinum und Neutrums bietet *γz, ѳγz* und *ha*. Von diesen, so wie den Ausgängen des singularen Dativs und Locals, ist es schwer zu sagen, von welchen neuslovenischen Casussuffixen sie Reflexe wären: ob von *ega, emu, em* oder *ęga, ęmu, ęm*.⁶ Vzrok, radi katerega pisatelju tukaj ni lahko se odločiti, je jasen. Nahajamo od XV. stol. do XVII. stol. vedno v sestavljeni deklinaciji oblike *-iga, -imu* etc. in ne *-ega, -emu*. Ker pa v jeziku naših prvih pisateljev odgovarja vsakemu nenaglašenemu *i* samoglasnik *i* — in v tem slučaju je bil *i* v *iga, imu* nenaglašen — zato je lahko mogoče, da sta končnici *iga, imu* = *ęga, ęmu* in se iz teh oblik razvili v nenaglašenem zlogu. Pisatelj se je pri tem gotovo oziral na precēj obširne razprave p. St. Škrabca o tem predmetu, katere je najti v progr. Novomeške gimn. 1870, str. 33, 34 in v »Cvetji« II, zv. 10. Vse vprašanje je v ozki zvezi s tem, kako si imamo sploh tolmačiti sestavljeno deklinacijo v slovanskih jezikih; o tem so mnenja zeló različna.

Miklosich, kateri je imel o tej stvari več nazorov, trdil je vendar vedno, da je slovanska sestavljena deklinacija nastala na ta način, da je v nekaterih slučajih k nominalnim sklonom pridevnikovim pristopil sklanjan pridevnik, v drugih sklonih je pa pristopil sklanjan zaimek k deblu pridevnikovemu (na *-o* n. pr. *dobro*). Nasprotno mnenje je izrekel in obširno utemeljeval Leskien (Decl. im Slav.-Lit. und Ger. 131, sqq.), kjer trdi, da so vsi skloni sestavljene deklinatione nastali na ta način, da je k sklanjanemu pridevniku pristopil zaimek, da tedaj pridevnik v tem slučaju ni bil nikdar samó debló. Litavščina, katera se tukaj popolnoma strinja s slovansčino, ima v vseh sklonih sestavljene deklinatione oblike, katere so nastale na isti način, kakor gen. sgl. masc. v stl. Na prvi mah je razvidno, da se ta dva jezika, kar se tiče sestavljene deklinatione ujemata popolnoma v mnogih sklonih, da je v njima isti princip v mnogih slučajih. Samó v nekaterih sklonih bi pa po Miklosichevem mnenji hodila ta sorodna jezika različna pota. Poskusiti se mora, če je mogoče tudi v onih slučajih, kjer ni vse očividno, tolmačiti slovanske oblike sestavljene deklinatione na isti način kakor v litavščini; in

če se to dá, potem ima zadnja razlaga, katero je izrekel Leskien, prednost. To se tudi dá, kakor je pokazal Leskien.

Vsa sestavljena deklinacija posameznih slovanskih jezikov ne odgovarja neposredno stsl. in se ne dá iz nje razlagati. Iz stsl. *dobrajego, dobraago* gotovo ne bode nikdo razlagal *dobroga* ali *dobrega*. Zato tudi uči Miklosich, da so skloni sestavljene deklinacije v slovanskih jezikih nastali tem potem, da je na pridevnikovo deblo n. pr. dobro — pristopil sklanjan zaimek. Neoziraje se pri tem, da se tukaj moramo vprašati, kako je, da so se v tako pozni dobi jezikovnega življenja mogla še debela ohraniti — da je to bila pozna in ne bogve kako stara doba, v kateri se je naša sestavljena deklinacija razvila, kaže litavščina —, je nekoliko čudno, da so gledé sestavljene deklinacije slovanski jezik hodili po raznih potih, da je v njih najti pri tvorbi sestavljene deklinacije različne principe. Ali je morda pri tem samo slučaj, da na jedni strani stoji jedina stsl., katera je navadno ohranila med vsemi slovanskimi jeziki najstarejše oblike, na drugi pa vsi sedanji slovanski jeziki (na ruščino se pri tem ne dá mnogo ozirati, ker še ni dognano¹⁾), kako je nastal nje gen. na *-ova*, cf. Malinowski v Schleicher's Beiträge IV, 356—362 in Колосов в Филол. Записк. 1872, 71—74). Ali se ne vriva skoraj nehoté človeku misel, da je iskati drugje vzroka, da so bile stsl. oblike nekđaj tudi drugim slovanskim jezikom znane in da je v sestavljeni deklinaciji vseh slovanskih jezikov jednak princip, da so te oblike šele pozneje v zgodovinskem razvitku nadomestile druge oblike, da je deloval tudi tukaj óni mogočen faktor, analogija imenovan. Da so stsl. oblike starejše in prvotnejše od ónih sedanjih slovanskih jezikov, to kaže zopet litavščina. Po Miklosichevem nazoru bi se a) v stsl. sestavljena deklinacija na dva načina tvorila, tako, da je pridevnik in zaimek sklanjan in tako, da je samo zadnji sklanjan, b) v slovanskih jezikih bi pa nasprotno vladal samó zadnji princip, skratka, bil bi nasproti litavščini nekak čuden nered, katerega bi pri tolmačenji na pomoč imeli klicati samo kot „ultimum refugium.“

Meni teđaj ne ugaja ona razlaga sestavljene deklinacije, po kateri se sedanji slovanski jeziki v nekaterih sklonih ne dajo v sklad spraviti s stsl., v drugih sklonih je pa zopet tvoritev jedna in ista. Če je v nekaterih sklonih (plur.) nedvojbeno isti princip zapaziti kakor v stsl., to se sme zahtevati, da se tudi ostali skloni skusijo razložiti na podlagi stsl., in verjetno je, da je tudi v teh sklonih nekđaj bil isti princip kakor v stsl., da je n.

¹⁾ Toliko je vendar gotovega, da se nahaja v staroruščini od XIII.—XVI. stol. mnogo oblik na — ogo, — omu, katere so posnete po analogiji pronom. dekl. Tako je v Žitji Nifona l. 1219. ГРЕШНОГО, v listini l. 1229. ЛОЧШЕГО; da nahajamo zadnjo obliko (omu) v najstarejših ruskih spomenikih (Archiv II. 295). Dat. sgl. se je v tej obliki še ohranil, a gen. sgl. je bil v XV.—XVII. st. izpodrinen.

pr. nekdanj tudi pri nas — četudi v prestari dobi, iz katere nimamo pisanih spomenkov — bilo v. gen. sgl. *dobrajego in ne *dobrojego. Nastane samó vprašanje, kako je nam razlagati oblike n. pr. slovenske sestavljene sklanje iz stsl., kako je n. pr. iz dobrajego, dobrujemu nastalo dobrega, (dobrego), dobremu? Če vidimo, da je v sloven. dobrega — tega, v srbshrv. dobroga — toga, v malorusč. dobroho — toho, v češč. dobrého — jího, v poljšč. dobrogo — tego (mego), v gorn. srb. (luž.) dobroho — teho, tako pridemo na misel, katera se je že zdavna izrekla, da se je sestavljena deklinacija preobrazila po analogiji pronominalne. Tej razlagi ugovarja samó kvantiteta v češčini (dobrého, dobrému toda jeho, jemu) in v srbohrv. dobrôga tôga. To je tudi vzrok, da je Sobolevskij, kateri je zadnji razpravljaval o tej stvari, zavrnil razlago Leskienovo (Русс. Фил. Вѣст. 1881, str. 233), toda jo nadomestil z novo in sicer neverjetno trdeč, da je -ogo nastalo iz ъ + ega черезъ ассимиляцію ъ і е заѣмъ стяженіе ихъ бѣ одинъ збукъ — ѓ.¹ Vzroki različnosti kvantitete gen. in dat. sestavljenā in pronominalne dekl. v srbohrv. in češč. se pa dá najti; on je, kakor je to prvi lepo pojasnil Jagic „Die fortwirkende Analogie von der Quantität des Nomin. aus“. Če primerjamo to — toho (je) — jeho in pravé — pravého, to — tôga in dobrô — dobrôga, tako vidimo, da se je kvantiteta nom. ohranila tudi v gen. in dat. (Archiv f. sl. Ph. VI. 295.)

Mogoče je tedaj dobro tolmačiti na podlagi staroslovenščine one oblike, na katere se naš največji slavist najbolj naslanja pri svojem mnenju, da je n. pr. dobrega nastalo iz dobrojego in da ni tukaj nobenega vpliva pronominalne dekl., in ni jih treba ločiti od staroslovenskih. Miklos., kateri je samó radi tega, da bi razložil gen. in dat. sgl. (oga, omu etc.) v slovan. jezikih, izrekel zgoraj omenjeni nazor (dobrega = *dobro + jego), ne more po svoji teoriji dovolj pojasniti slovenskega gen. in dat. dobrega, dobremu. V srbshrv. je nom. sgl. neutr. dobro (iz dobroje) in v gen. sgl. dobrogo, tedaj v obeh slučajih isti rezultat; isto v češčini: dobré in dobrého, v poljšč.: dobre — dobrogo; povsod se je tedaj *oje* krčilo v gen. sgl. in nom. sgl. neutr. na isti način; v slovenščini je pa dobro nasproti dobrogo. Jednega bi po Miklosichevi teoriji tukaj ne pričakovali; v obeh slučajih bi imelo biti dobro, dobroga ali pa dobre, dobrega. Miklosich je tedaj prisiljen dobro razlagati po vplivu analogije.¹⁾

¹⁾ Da bi bile končnice *oga, omu, om*, katere ima tudi ogrsko narečje, postale po tako imenovani vokalni harmoniji (Šuman, Slov. Slov. 370), ni verjetno, ker ni v tem narečju nikjer sledú temu procesu; tako neverjetno je tudi, da bi loc. *om* bil posnet po gen. sgl. *oga*; zakaj se ne priznava, če se že sploh priznavati mora, analogija pronominalne deklinacije? Zopet je tukaj óni čudni slučaj, da ima ogrska slovenščina v gen. sestavljene in pronom. dekl. *oga*. Šuman (Slov. Slov. 116) pravi celó, da je morda

Da je nekaj sklonov sestavljene deklinacije posnetih po analogiji pronominalne deklinacije, za to imamo nedvojbene primere v raznih slovanskih jezikih. V srbohrvaščini nahajamo v gen. dat. in loc. pl. oblike dobrijeh, dobrijem, katere se gotovo niso razvile niti iz dobrъ -ihъ niti iz dobro -ihъ. Tako tudi v poljskih¹⁾ narečjih dobréh, dobrém, dobrémy (Matusiak, Gwara Las. v Rogpr. i Sprawozd. akad. umiej. VIII. 140) in v hrvaški kajkavščini, kjer čitamo že pri najstarejših pisateljih v gen. pl. in dat. pl. *eh, em*, n. pr. v Petreticsu (Evang.) kráľevzkéh 5, drugeh 43, perveh 33, 43, mertveh 70, 90, kriveh 100; vubogem 5, 132, fidóvzkem 13, drugem 35, ztarem 97; v Krajachevichu (Molitvene knjizice): hudeh 57, vuchenéh, dobreh. 6, 7, verneh 32, szueteh 13, maleh 96; drugem 8, vernem 52, nebezkiem 66; instr. dobreimi 7, oftrémi, prilichnemi. To velja tudi za korosko narečje. Pa nasprotno je opaziti vpliv sestavljene deklinacije na pronominalno n. pr. v ruskih narečjih ТМХЪ, ТММЪ, ТММІ, kar je najti tudi v malorusčini; v češkem tych (tých), tým, Bartoš Dial. str. 28, 31, 35, 37, 73, 119 etc.

V poljski sestavljeni deklinaciji je priznal vpliv pronominalne deklinacije že Kalina rekoč: „W deklinacyi zaimkowej istinieje ten sam stan rzeczy, który napotykamy w złożonej deklinacyi, t. j. deklinacya złożona polskiego języka zatraciła pierwotną postać, którą jeszcze w stłowiańskim napotykamy, a przeistoczyła się całkowicie podług modły deklinacyi zaimkowej. W ten sposób też mogły powstać wszystkie te utwory, które rozbiegane ze stanowiska historycznego jako anomalia językowa przedstawic się muszą, podczas gdy sprowadzone do odpowiedniego źródła zaimkowej deklinacyi, akazują się prawidłowymi formami, czyniącymi zadosyć wszystkim potrzebom głosowym języka polskiego.“ (Histor. jęz. 319); prim. Brückner v Arch. VIII, 298. Tedaj mislim, da je sedanja slovenska sestavljena deklinacija postala po analogiji zaimkove, da ni nikoli bilo oblik * dobro — jęgo etc., nego kakor v stsl. dobrajęgo etc. Iz tega je tudi razvidno, da zmatram za slovensko končnico *ęga, emu* in ne *ęga, emu*. Toda kako je tolmačiti *ęga, imu* — kajti te oblike so povod, da nekateri v njih iščejo starejši *ęga, emu* —, če nečemo priznavati, da so nastale iz *ęga*, etc.? Vplival je tukaj nom. sgl. (dobri) in *i* je vzet iz nominativa v ostale sklonne jednine. Ni sama naša slovensčina v tem slučaju tako postopala, nego za to imamo dovolj primerov v drugih

gen. dobręga (ktere oblike v sloven. jeziku ni bilo) nastal iz dobrajęga. To je nemogoče; mi vemo, da odgovarja ѣ tudi indoevr. ai (oi), toda indoevropskemu; iz indoevr. diftonga je nastal v slovan. v predzgodovinskem času monoftong. Slovanski *aj* pa ostane *aj*, posebno če ni *ai*, nego *aj*.

¹⁾ V ruskih narečjih je najti, kakor se razvidi iz zadnjega zvezka Archiva (X. 349) ХҮДѢИ, ХҮДѢМ, ХҮДѢХ, ХҮДѢМІ, kjer je vpliv pronom. dekl. tudi dovolj jasen.

jezikih. V čeških narečjih se glasi gen. in dat. sgl. na — *ijha, ijmu* (druhýho, druhýmu) Miklos. III² 368, Bartoš, Dialekt. moravská 56, 81; v češkem narečji nahajamo tudi rybi — rybiho, rybimu. Bart. 120; v bolgarskem jeziku drugigo, drugimu — drugi. Vpliv nominativa na ostale sklone sestavljene deklinacije najti je že v stsl.: čajašteimъ, imašteimъ, slyšęšteimъ, nadęjašteimъ, vřzlezęšteimъ, čajašteihъ, sřsjašteihъ etc. V severnih ruskih narečjih je gen. pl. хорошихъ, добрыхъ, katere oblike ne odговarjajo stsl. oblikam, nego se naslanjajo na nom. pl. добры etc., isto velja o gen. pl. добрыхъ, na katerega je vplival nom. pl. добрыс. To opazujemo tudi pri всихъ, всиши, katere oblike je najti v staroruskih listinah (Шахмат. str. 195). Celó v litavščini nahajamo podoben slučaj: nom. pl. tię, jię vplival je na dat. pl. in postala je oblika tięms, jięms.

Pa iz sáme slovensčine se dá dokazati vpliv nominativa na druge sklone sestavljene deklinacije. V Truberjevem Catechismus in der wind. Spr. (1550) je v dat. sgl. mošk. spola samó *-imu* najti, pri srednjem spolu pa čitamo petkrat *-umu* in sicer dobrumu I, 13, 54, 60, 69, 109, 210, 234. To gotovo ni nič družega kakor naslanjanje na nom. sgl. srednjega spola, kateri je v Truberji na *u*, tedaj *dobru* — *dobrumu*. Prvotno končnico nahajamo še v obliki *zlega* (cf. Levec, Die Spr. in Trub. Matth., Mikl. I², 582); *iz zlega* ni nastalo *zliga*, ker nom. tudi ni bil *zli* in ni mogel vplivati na gen. in dat.

Ostaja še samó omeniti gen. in dat. na *-ega, -emu* v koroškem narečji. Te oblike ne nasprotujejo omenjeni razlagi, nego jo baš podpirajo, kajti ne sme se pozabiti, da je v istem narečji v plur. tudi *-eh, -em, -emi*, katero je gotovo posneto po pronominalni deklinaciji. Tedaj tudi koroške končnice *-ega, -emu* ne govore zato, da je sloven. *iga* = *ęga*, ne sme se reči, da se je v njih prvotni *ę* ohranil kot *e* kakor n. pr. v loc. sgl. *meste* etc.; temu nasprotujejo oblike množne, v katerih ni mogoče, da bi bil *eh* = *čh*, *em* = *čm*.

Iz tega, kar pisatelj na str. 94. o *m* v i. sgl. piše „dass auch in der i. Pers. sing. das *m* in der slov., serb., čech. Conjugation als eine Anlehnung an das *m* der praesenssuffixlosen Stämme sein „soll“, moramo sklepati, da ni o tem prepričan, da o tem dvoji, kakor marsikdo pred njim. V tem slučaju je vendar precěj gotovo — kolikor se v jezikoslovji sploh da o gotovosti govoriti — da je *m* v omenjenih jezikih posnet po znani petorici glagolov. To nam kaže nedvojbeno zgodovina razvitka teh oblik. Vem, da je n. pr. pred več kakor desetimi leti tudi Boudouin de Court. izrekel nasprotno mnenje, znano je tudi, da je prezgodaj umrlí G. Curtius v zadnjem svojem spisu Zur Kritik d. neuesten Sprachforsch. str. 57 še o tem dvoji. Toda to je razumevno. V ónem času, ko je Boudouin d. C. dotično

stvar pisal, še ni bila izšla Daničičeva *Исторія оубика* in Kalinova *Historia* jez. pol. in še ni bil staročeški jezik natančno preiskan; pri Curtiusu se pa ne sme pozabiti, da on ni bil nikoli temeljit poznavalec slovanskih jezikov, da je tudi pri njem veljalo: „Slavica non leguntur!“ kar se še zdaj more o premerjajočih jezikoslovcih reči. Z druge strani je vplivalo pa tudi nánj pri tem njegovo stališče nasproti „mladim gramatikom“. — Tudi Šuman v svoji slovnici (ed. Matica Sl.) str. 125, 126 dokazuje, da je *m* vsaj v nekaterih slučajih nekaj starega in da ni nastal samó po analogiji glagolov kakor *damo*, *имамъ* itd.

V. Oblak.

(Konec prihodnjè)

LISTEK.

Davorin Trstenjak bode praznoval dné 4. septembra t. l. v Starem Trgu pri Slovenjem Gradci redko slavnost — praznoval bode petdesetletnico književnega delovanja svojega in zajedno sedemdesetletnico plodunosne dóbe življenja svojega, in iz vseh pokrajín slovenskih prihitè ta dan odličnjaki národa našega poklanjaj se móžu, ki je dolžih petdeset let z umno glavo in čutečim srcem neumorno delal na književnem polji slovenskem in ki v našem pesništvu in novinarstvu, v našem jezikoslovju, v naši zgodovini in našem starinoslovju zavéma odlično mesto. Slavitelem dičnega tega pisatelja našega se pridružuje tudi »Ljubljanski Zvon«, iskreno želèč, da bi večni Stvarnik ohranil nam Davorina Trstenjaka telesno krepkega in duševno čilega do skrajne meje človeške dóbe na čast in slavo književnosti in domovine slovenske! — Mnogoobsežnega delovanja Trstenjakovega danes ne bodemo opisavali, zlasti zategadelj ne, ker je urednik »Ljubljanskemu Zvonu« že ob štiridesetletnici Trstenjakovega književnega delovanja v »Slovenskem Narodu« (1878, št. 258. in 259.) obširno opisal življenje in pisateljevanje njegovo, in pa tudi zato ne, ker je gospod *Anton Trstenjak* v Ljubljani o tej priliki izdal poseben slavnosten spis, o katerem želimo, da bi se razširil po vseh pokrajinah slovenskih, kajti živo sliko nam podaja, koliko lepega in plemenitega je dični slavljeneec storil za domovino svojo.

Knjiga, katero imamo tukaj v mislih, slóve tako: »*Davorin Trstenjak*, slovenski pisatelj. O petdesetletnici njegovega književnega delovanja. Spisal *Andrej Fekonja*. Izdal in založil *Anton Trstenjak*. Natisnila Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani 1887. 8°, 31 stranf.« Cena ji je po 30 kr., s pošto po 35 kr., in dobiva se pri gosp. založniku v Ljubljani Prvi del knjige je z raznimi dodatki Fekonjevimi posnet po zgoraj omenjenem spisu Levčevem; drugi del, ki ima naslov »*Davorin Trstenjak Novičar*«, nam pa ravno tako krepko kakor korenito opisuje sodelovanje Trstenjakovo pri »*Novicah*« ter po posameznih letnikih našteva in na kratko ocenjuje raznovrstne spise njegove, priobčene v tem časopisu. »Slovensko pisateljsko društvo« je kupilo 150 izvodov tega slavnostnega spisa, da ga razdeli med člane svoje, a razumnikom národa našega sploh to lépo delce g. Fekonje priporočamo od vsega srca!

Jezičnik. — *Knjiga Slovenska v XIX. veku. B. Spisal J. Marn. XXIV. Leto. V Ljubljani. Natisnil in založil Jos. Rudolf Milic. 1886. Velika 8°. Str. 98. Cena 60 kr., po pošti pod križnim zavitkom 65 kr. Začènsi s Slomškóm in sklepajoč z J. Koseskim popisuje nam ta po lanskem »Učiteljskem Tovarši« ponatisnena knjizica v kratkih obrisih življenje in slovstveno delovanje 68 književnikov slovenskih v 19. veku. Pri pisateljih, katere je bil učeni g. profesor že prej razpravljaj posamič in obširneje, zavrača nas na dotični »Jezičnikov« letnik. Životopisnim in knjigoznanskim črticam pridejani posnetki*

iz pisateljevih del poučujejo nas o njih pisavi. Vsled tega je i ta »Jezičnik« kakor prednik njegovi ob jednem nekaj cvetnik iz že umrlih pisateljev stoletja našega. Ker so mnogi spisi te dóbe v knjigotrštvu že davno pošli ali pa se nahajajo raztreseni po časnikih, kojih ne dobi vsakdo zlahka v roke, moramo biti g. pisatelju tembolj hvaležni, da je svojo knjigo tako praktično uredil; kajti po nji se more vsak čitatelj seznaniti sam z duhom in jezikom ónih rodoljubov, ki so v minulih desetletjih več ali menj vspešno delovali na polji književnosti slovenske.

Tudi XXIV. »Jezičnikov« letnik dičijo vse prednosti, katere smo bili pohvalno omenili v oceni svoji XXIII. letniku (gl. »Ljubljanski Zvon« 1886, str. 116. in nsl.). Semtertam je g. pisatelj popravil kako zastarelo pomoto ali določil, kar je bilo doslej še dvojbeno ali nejasno; primeri str. 29., ki razodeva napačnost *Macunovih* podatkov ob *Andreja Gutmanna* knjigi: »*Novi Vedež*«; str. 51. in 52. nas učita, da je prelagatelj *Kukuljevičeve* igre »*Furan in Sofja*«, *Andrej Líkar*, ne pa, kakor trdi *Trstenjak* v »*Zori*« (str. 146.) *Josip Drobnič* (glej tudi »Jezičnik« XVII. 1879. str. 62—66.); str. 89. navešča, da je zložil pesem v prežalostni spomin smrti *Tomanove Poženčan*, t. j. *A. Koder*, a ne *Matej Ravnikar* (umrl 1864!), kar bi se dalo posnemati po *Praprotnikovem* životopisu dr. L. Tomana (str. 77.)

Jezik pisateljev je čist, pravilen in vsakemu lahko umen. Le dajalnik »*Hradeckemu*« (str. 82.), ki rabi sicer tudi *Prešimu*, nadomestili bi s pravilno obliko »*Hradeckemu*«. O *Furiji Zupanu* trdi g. profesor na str. 23., da je rojen »v *Záspeu*«, na str. 58. pa, da »v *Záspih*«. Katera oblika je prava? Ali se morda obe čujeta med národom? (Imá te prijazne gorenske vasí národ sam káj čudno rábi. Slišal sem nastopne oblike: *Kakó se imenuje ta vas?* — »*Zásp!*« (= *Zásip?*). — *Odkod greš?* — »*Iz Záspega!*« (Tedad bi bilo misliti, da je nominativ *Záspo*). — *Kam greš?* — »*Proti Zásp'*« in tudi »*Proti Záspeu*« (= *Záspu*, *Zásipu* ali *Záspeu*?) — *Kje si bil?* — »*V Záspeu!*« ali še navadnejše: »*V zaspéh!*« (= *Zásipih?*) Ured.)

Ker trdi g. pisatelj v uvodu, knjigi na čelo postavljenem, da je pričel in sklenil XXIV. »Jezičnikov« letnik »po redu, kateri se mu v prekratkem času ni snoval po podobah, v ktere jih je bil vbral *Čop*, kateri je imel vse pred seboj skupaj«, in nas tolaži vrhu tega s tem, da »se vpravno to pozneje samo po sebi«, nečemo letos delu njegovemu očitati »pomanjkanja znanstvene metode in vsled tega preglednosti« niti mu oponašati, da je začel med pisatelje od »*Slomška do Koseskega*« tudi *Štefan Kemperle*, župnik v *Ločniku* od l. 1771—1789.

V istem uvodu poudarja g. pisatelj duhovnik s ponosom in nekim samozadovoljstvom, da »so narodu njegovemu vprav svečeniki **vedno** bili najzvestejši književniki«, češ, »med 118, doslej iz sedanjega veka v *Knjigi Slovenski* opisanimi ali vsaj omenjenimi, jih je 90 stanú duhovskega, in le 28 svetovskega«. Ni nam do tega, da bi kalili g. pisatelju nedolžno to veselje; vendar se nam zdi njegova trditev presmela, ali vsaj premalo podkrepljena, ker se opira na jedino 19. stoletje, s katerim pač upravičenost besedice, »vedno« še ni dokazana. Res je sicer, da so nam ustanovili staroslovensko slovstvo blagi, za vero in národ jednako vneti katoliški svečeniki. Radi tudi priznavamo, da je vrla naša duhovščina i v sedanjem veku v duševnem in gmotnem oziru glavna podpora domačemu slovstvu, ki bi se brez nje ne bilo nikdar tako lepo razcveto. A »vedno« vendar le ni bilo tako! Konec srednjega veka in 16. in 17. stoletja z nesrečno protireformacijo — toda »the rest is silence«. Dragovoljno odpuščamo katoliški duhovščini, kar je bila tedaj zanemarila ali zakrivila v književnosti naši, ker se je pozneje skrbno trudila in se še trudi, popraviti takrat storjeno škodo. Saj nam je rodila *Vodnika*, *Ravnikarja*, *Metelka*, *Slomška*, *Trstenjaka* in druge literarne veljake ter s tem poravnala prejšnji svoj dolg. In kakor je v nebesih več veselja z jednim spokorjenim grešnikom, nego z 99 pravičnimi, ki po-

kore niso potrebni, tako vzbuja i nam omenjeni veseli prevrat večjo radost nego slučajna nepotrebnost njegova. O drugih »Jezičnikovih« letnikih smo z zadovoljnostjo poudarjali, da so prosti tiskarskih pomot. Tega o zadnjem ne moremo trditi; kajti kazi ga več pogreškov, med kojimi nekateri zelo motijo; (prim. str. 91: »Der Aufmerksame v Gradci l. 1820 Nr. 45 in l. 1831« mesto 1821).

Konečno toplo priporočamo najnovejše to delo trudoljubivega g. strokovnjaka vsem prijateljem slovenske knjige; našli bodo v njem marsikaj zanimljivega in poučnega.

Fr. Wiesthaler.

Wolfova slavnost v Idriji se je dne 14. t. m. zvršila po vspredu, natisnem v zadnji številki našega lista. Vsi ljubljanski udeleženci so polni hvale, kako prijazno, kako gostoljubno jih je sprejela národna Idrija. Bil je lep národni praznik! — Spominska plošča ima nastopni napis:

»V Idriji je bil rojen 14. rožnika 1782

ANTON ALOJZIJ WOLF,

knezoškof ljubljanski.

Bil je preblag mecen kranjske dežele, ustanovitelj Alojzijevišča, svojemu narodu je podaril sveto pismo in slovarja in Idrije bil je največji dobrotnik.

Umrl v Ljubljani 7. svečana 1859. leta.

V hvaložni spomin postavili sorojaki 1886.«

»**Cuore**«. — V letošnjem »Ljubljanskem Zvonu« na 203. strani je gospod Stritar nekoliko kratkih, a lepih besed izpregovoril o zlati knjigi »Cuore«, gorko jo priporočajé mladenci in odraslim. Da ta knjiga De Amicisova resnično zasluđuje zarad svoje izvrstnosti občno priznanje, o tem pričajo obilne kritike imenitnih móž, objavljene ne samó v italijanskih, nego tudi v drugih inostranih listih. Vseh vkup je 72, ki soglasno priznavajo vrednost — »Srca«. —

Na mrzlem severu v St. Peterburgu, v vroči južni Ameriki v Buenos-Airesu, na Nemškem, Francoskem in Srbskem, — pa tudi v središči cesarstva našega — na Dunaji — povečičujejo zlato knjigo — »Cuore«.

Bodi nam dovoljeno samó na kratko omeniti nekatere izmed obilnih kritik. Tako piše n. pr. »Corriere della Sera« v Milanu: »Te knjige ni spisal učitelj po zvanji, niti ne šolski nadzornik, niti slaven pedagog, ampak — umetnik, zato živí in govori njegov svet, njegovo srce bije in poučuje brez vsake dijalektike in katedrske učenosti. Protagonist v tej knjigi živí jedno leto v šoli s petdesetimi, večinoma dobrimi, pa tudi slabimi součenci. Nad njimi je učitelj, blaga duša, okoli njega so učiteljice, učiteljski pomočniki, pravi mučeniki, velikani v potrpežljivosti in zatajevanji. — In odrasli ljudje ne nahajajo li ničesar v tej knjigi? Oni jo bodo čitali, da še jedenkrat prežive ona srečna leta prve mladosti, da se spominjajo zopet izgubljenih in pozabljenih prijateljev; tudi tiste vsakomesečne povesti utegnejo marsikoga zanimati . . . . . Ta knjiga bode vendar povzdignila jeden, skoraj bi rekel zaničevan stan — in pokazala njegovo vrednost, izpričala bode, koliko trpé in vendar toliko dobrega sejejo v mlada srca — učitelji.«

„*Fanfulla della Domenica*“ v Rimu piše: »De Amicis govori z otroki, kakor do zdaj še nihče ni govoril z njimi; vedno kaže vzglede, ki so resnični, polni ljubezni do bližnjega, navdušuje bralca za domovino, uči spoštovanje do roditeljev in starejših ljudi . . . Kdo neki ne vidi vsak dan teh živih, veselih, malih dečkov? Kdo jih ne srečuje vsako jutro po ulicah, kadar gredó v šolo in kakor nam jih kaže De Amicis? Nekateré zavite v prevelike suknje, druge zopet oblečene po najnovejši šegi; roke imajo ozeble in lica blede . . . V tem stoletji se človeku že gnusi realizma in radi čitamo knjigo idejalno-sentimentalno.« — „*Il Pensiero*“ v Nizzi govori tako: »Skratka, vsa knjiga je lepo zbrana vrsta dobrih vzgledov, da jih posnemamo, — modrih naukov, da se po njih rav-

namo, — plemenitih žrtev, da jih doprinašamo — velikih in blagih krepostij, da jih izpolnjujemo; vsa knjiga je povečevanje vsega dobrega, lepega, blagega. Ni boljše knjige, ki bi jo mogli dati mladim otrokom v roko.« — „*L' Ordine*“ v Ankoni piše: »Tudi mi odrasli se navdušujemo in se jokamo, — zakaj bi to tajili? — in blagoslovimo ónega moža, ki zna tako dobro pisati za naše sinove, ki nam je podaril ne samó lépo, ampak tudi dobro knjigo.« — „*Napoli letteraria*“ piše med drugim v svojem članku: »Ne mislite, da »*Cuore*«, akoravno je knjiga za mladino, ne bode koristila tudi odraslim ljudem. Ie berite, berite jo vsi in gotovo se naučite mnogo rečij. Roditelji se navadijo spoštovati in ljubiti učitelje, ki se tako trudijo in mučijo ž njih otroki; učitelji ljubiti solarčke in imeti ž njimi potrpljenje, in mnogi roditelji se naučili izpolnovati dolžnost do otrok, — žal, tolikokrat zanemarjeno — privadijo se vedno in povšod nánje misliti, nadzorovati jih ter pomagati njim in pomagati — učiteljem.« —

Znani nemški pisatelj *Marko Landau* je spisal v „*Berliner Nationalzeitung*“ o tej knjig. izvrsten podlistek (dné 11. novembra l. 1886.), v katerem pravi med drugim: »Osemnajst tisoč eksemplarov prodanih v enem meseci, to se še ni zgodilo v Italiji. »Za mladino je najboljša stvar komaj dosti dobra« — pravi znan pregovor. Redkokrat se zgodi, da bi slaven pisatelj spisal kaj za otroke, in ako tudi kaj spiše, ne pogodi zmerom pravega. Kdor zna zanimati odrasle ljudi, mora šele iskati pravi način pripovedovanja za otroke. De Amicis, slavni pisatelj, spisal je knjigo, ki je interesantnejša, nego njegove novele in potopisne črtice, ki so tudi jako zanimive; on je znal ustvariti delo, ki ga ne bodo samó čitali naši otroci v sobici, ampak ki je tudi za nas tako poučno, da provzrokuje občudovanje in navdušenje. De Amicis je pridno opazoval otroke, obiskával je mnoge ljudske šole, bil je pri poučevanju in pri izpitih, in je mnogo občeval z učitelji. — Za nas inostrance ima knjiga tudi to prednost, da iz nje zvédamo mnoge stvari italijanskega življenja, nekatera posebna svojstva italijanskega značaja, katerih bi gotovo ne zvedeli niti iz romanov niti iz potopisnih črtic.« —

V znanem listu »*Die Volksschule*«, ki izhaja na Dunaji, piše profesor Katschischka: »*Cuore*« je knjiga, kakeršnih imamo le malo. Ker so si po omikanih deželah ljudje in tedaj tudi otroci več ali menj jednaki, ker pisatelj pozna do dna otroško srce, in ker so osebe v knjigi, — ako ne šteješ nekaterih idealističnih, — prav iz živega življenja risane, najde čitatelj pri otrokih tam naslikanih podobe iz svojih mladih let.

Kdor je moral kakor pisatelj teh vrstic, brati o pregledovanji šolskih knjižnic toliko in toliko neslanih in slabih nemških knjig za mladino — ta mi gotovo pritrđi, da je većinoma teh knjig strahovito dolgočasna. Kakšen pa je *Cuore*! Vsaka povest je pravi demant in ako najdeš možá ali otroka, katerega ta knjiga ne gane, ali vsaj ne zanima, le reci mu: »Nimaš srca! —« —

Naj še omenim, da je učakala ta knjiga v dveh letih 50 izdav. Prva izdava je od dné 15. oktobra 1886, petdeseta do dné 15. majnika l. 1887. Preložena je že na osem jezikov: na nemški, angleški, francoski, španski, portugiški, poljski, hrvaški in madjarski jezik, in zdaj se prelaga tudi na slovenski.

Jos. Borghi.

Dodatek k Erjavčevemu životopisu. V 7. št. svojega lista smo priobčili životopis pokojnega profesorja Erjavca s prijazno prošnjo, da bi nam blagoizvolili tisti, ki vedó o njem kakšne nove podatke, priobčeni životopis popolniti ali v zmotnih stvaréh popraviti. Na to smo prejeli od gospoda vseučiliškega profesorja *Spiridiona Brusine* nastopno pismo:

»Veleštovani gospodine!

Veoma sam rado čitao životopis pokojnoga prijatelja Erjavca, što ste ga napisali i priobčili (»Zvon«), jer i ja moram sastaviti životopis E. po nalogu jugoslav. akademije, ali žalibog mogu govoriti samo za ono vrijeme, što smo skupa u Zagrebu bili, naime od 1868 do 1871.

Medjutim čast mi je Vam obznaniti, da ste se prevarili, kad ste (na str. 420.) izjavili, da je on pisao: »Contrib. à la Malac. de la Croatie«; to je moja razprava, a stvar se ima ovako. Ja (i nitko drugi) da uzmognem na znanstveni rad predobiti prijatelje (Erjavca i Kuzmića), predložio sam ih za dopisujuće članke Bruselskoga društva, prije nego što je Erjavac u obće štogod napisao bio, *dedicirao* sam im pako spomenutu razpravu *osobito zato*, što su mi ustupili zbirke, koje se sada nalaze u narodnom muzeju u Zagrebu.

Nebi žalio, a da se stvar ovako izpravi u budućem broju »Zvona«.

Odličnim štovanjem *Brusina s. r. e.*

Razprava, katero ima g. prof. Brusina tukaj v mislih, slóve: »Contribution à la malacologie de la Croatie. Zagreb on mois de mai 1870. Par Ch. Albrecht. [Knjižica je posvećena: Au professeur François Erjavac à Agram et au maître en pharmacie P. Jean B. Kusmič à Raguse, membres correspondants de la société malacologique de Belgique Bruxelles etc., très mérités de la science malacologique ce petit monument d'hommage et de gratitude par l'auteur.« V tem zmislu naj se tedaj popravi poročilo v našega lista št. 7. na strani 420.

Stapleton. Neznanege prelagatelja evangelija preložena po Stapletonu v XVII. veku. — Tako slóve star slovenski rokopis, katerega je priobčil gospod profesor Anton Raič v letošnjem letnem poročilu c. kr. vélike realke ljubljanske. Rokopis spada med najvažnejše jezikovne spomenike novoslovenske in g. prof. Raiču smo dolžni posebno hvalo, da ga je prepisal in dal tiskati — jezikoslovcem v splošno porabo. Letos je mogel g. prof. Raič zaradi omejenega prostora priobčiti samó evangelija, bodoče leto jim dodá tudi slovniški tolmač. Kako imeniten je ta rokopis, vidimo najbolje iz uvoda, s katerim gospod izdavitelj spremlja razpravo svojo in katera slóve tako:

»V c. kr. knjižnici ljubljanski je rokopis (br. 178. II. C. a.) iz XVII. veka od neznanege pisatelja. Ta rokopis — 15 cm visok in 10 cm širok — prišel je iz Zoisove zapuščine v knjižnico. Da je bil ta rokopis nekdanj svojinja Zoisova, sodimo po tem, ker je ravno tako vezan, kakor so vezane vse knjige, ki so bile nekdanj Zoisove.

Rokopis ima 114 listov, ki pa neso vsi popisani; često je popisana samo jedna stran, druga pa je prazna (n. pr. list 19, 26, 28, 33, 38, 50, 52, 54, 57, 60, 62, 65, 69, 71, 74, 80, 85 in 88), véasih pa je napisanih samo nekoliko vrstic na jedni strani. — Vsebinsa tega rokopa so evangelija; vseh je 82. S številkami nê zaznamnana nobeno evangelije; — v tem izvestji so zaznamnana zaradi citiranja. — Osemindvajset evangelij je iz zimskega dela Angleža Tome Stapletona, kajti prelagatelj je sam zapisal za 28. evangelijem: *Promptuary Moralis in Euangelia Dominicalia partis Hyemalis Finis. Authore Magistro Thoma Stapletono etc.* Od 29. do 55. pa so evangelija preložena po tistem Stapletonu, in sicer po poletnem delu: *Dominicarum Partis Aestualis Finis.* Za vsakim evangelijem zimskega in poletnega dela se nahaja: »*Pericope moralis huius evangelii*«, samo za 26. evangelijem (l. 43.) manjka »*pericope*«. Med 6. in 7. evangelijem pa nê evangelija: *Evangelium Dominicæ I. post Epiphantiam. Luc.: 21. cap.*, no se nahaja zapored dvakrat »*pericope*«, i sicer za 6. i 7. evangelije. Po pravem je zatore 7. evangelije že 8 . . . 82. pa 83.; sedmega evangelija pa nê. Za vzgled ponatisol se je »*pericope*« za 28. evangelijem. — Na listih 89 do 114 pa so »*Euangelia in Festis Sanctorum totius Anni* — ev. 56 do 82. Tu se vendar ne nahajajo vsa evangelija, no se pri 59. ev. napotiš na evangelije »na ta 8. Dan po Velikinozhi« in pri 81. ev. »na S. Nicolausha dan no prafnik«.

Nepoznan duhovnik prelagal in pisal si je na posamezne liste sproti za posamezne nedelje in praznike dotična evangelija, koja je čital raz propovednico ob nedeljah in praznikih.

Težko je povedati, kedaj so bila ta evangelija preložena. Mi sodimo, da so se preložila začetkom XVII. veka že pred letom 1612., zatore prvlje nego je izdal vladika Toma Hren svoja »Euangelia inv Lystove«, kajti ko bi ta bila že na svetlem, bi je pač bil poznal dotični duhovnik in jemu bi jih ne bilo treba šele prelagati — na Dalmatina pa se menda nê hotel ozirati, ker je ta bil protestant.

Pri Miklošiči (Vrgl. gramm. I.₂ pag. 597¹ in III.₂ pag 549¹) navaja se kriva letnica (1620, 1629) o času, kedaj so se tiskala Stapletonova evangelija, ravno tako po njem i v »Slovenski slovnici« (pag. 374) iz leta 1881. Stapleton je izdal svojo knjigo: *Prontvarium morale super Evangelia Dominicalia totius anni*:

Ad { *Instructionem Concinatorum.*
Reformationem Peccatorum,
Consolationem Piorum.

*Ex Sacris Scripturis SS. Patribus, & optimis quibusque authoribus studiose collectum: Authore THOMA STAPLETONO ANGLO, S. Theol. Doctore, & Regio Professore Lo-uany. Editio altera ab ipso authore aucta & recognita. Pars AEstivalis. Antverpiæ. M.D.XCIII. tedaj že 1593. Pars Hyemalis pa je prišla tudi že drugikrat na svetlo 1615 v Kolonji. Editio altera ab ipso authore aucta & recognita. Colonia Agrippina. Ravno tam je prišla spet nova izdaja zimskega dela na svetlo 1620 l. — Po kaki knjigi da je prelagal: *Euangelia in Festis Sanctorum totius Anni*, tega ne pripoveduje naš anonymus.*

Rokopis ima svojo važnost v jezikoslovnem oziru, — dokaz je že to, ker ga prof. Miklošič po našem prepisu večkrat citira v navedeni Vgl. gramm. d. slav. spr. I.₂ & III.₂ — o čemer se uveri kmalu vsak čitatelj, ki le nekoliko pazljivo čita evangelija. On nahaja stare, vele redke oblike in druge slovniške prikazni, ki so tem zanimivejše, ker dotični prelagatelj nê poznal nobene (nam. Bohoričeve) slovnice in je zatore pisal, kakor je govoril sam in kakor zvečine govori še denes naše prosto ljudstvo.

Konečno še se naj omeni, da nê pisala vsega rokopisa samo jedna roka, no pisali sta ga dve. Druga roka pisala je 29. i 31. evangelije; pri inih pa samo tu i tam kaj vmes: bodi si samo kake besede ali pa cele stavke na pr. evang. II, 12.

Imenitnost rokopisa in želja, da i mi nekoliko pripomoremo ž njegovo objavo k spoznavanju našega slovstva, kakor tudi želja, izražena v »Ljubljanskem Zvonu« VI., 434, naj opišemo kde obširneje ta rokopis, napotile so nas, da ga tu v celoti podajemo prosvetljenim rojakom v blagohotno presojo.

Trubarjeva slika. Po prizadevanji nekega v Oseku v Slavoniji živečega pisatelja slovenskega je slikar *Sessia* naslikal z oljnatimi barvami sliko osnoveatelja novoslovenskega slovstva — *Primoža Trubarja*. Priznani umetninski znatelji hvalijo sliko kot jako lepo, umetniški dovršeno delo. Slika je razstavljena tudi v Ljubljani v prodajalnici Giontinijevi. Želeti bi bilo, da bi to sliko Trubarjevo kupil kakšen domač javni závod na pr. Rudolfinum.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: **Fr. Levec** i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: **Fr. Levec**. Uredništvo in upravnštvo v *Ljubljani*, v knežjem dvorci v Gosposkih ulicah, 14.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.

V a b i l o
k
s l a v n o s t i
sedemdesetletnice

Davorina Trstenjaka

v
Slovenjem Gradci

v nedeljo dné 4. septembra 1887.

Slavnostni odbor.

Spored slavnosti:

- I. Sv. maša v cerkvi sv. Ponkracija na gradu ob 10. uri.
- II. Poklon deputacij in zastopnikov v župni hiši v Starem Trgu ob 12. uri.
- III. Skupni obed ob 2. uri v gostilni g. Güntherjeve v Slovenjem Gradci.
Slavno »Slovensko pevsko društvo« bode med obedom pelo več zborov.
- IV. Ljudska veselica na Lobetovem vrtu se začne ob 4 uri:
  1. Slavnostni govor bode govoril g. dr. *I. Tavčar* iz Ljubljane
  2. Koncert »Slovenskega pevskega društva.«
  3. Prosta zabava, pri kateri bode godla domača godba.

Vstopnice za obed po 1 gld. se dobivajo pri slavnostnem odboru v Slov. Gradci. Kdor se ga želi udeležiti, naj se oglasi najdlje do 30. avgusta. Ravno tako za *vožnjo* iz Spodnjega Dravberga do Slov. Gradca in za *prenočišča*. Vlak odhaja iz Maribora ob 8:15 dop. in ob 3. pop. ter prihaja v Spodnji Dravberg ob 11:16, oziroma 5:11 pop. Od Koroške strani prihaja vlak v Sp. Dravberg ob 10. uri dop. in 4. uri pop. Za udeleževalce slavnosti, ki oglasé pravočasno svoj prihod, bodo vozovi pripravljene na kolodvoru, da jih odpeljejo v $\frac{3}{4}$ ure oddaljeni Slov. Gradec